

เนื้อหาและบทคัดย่อ

การนำเสนอผลงานวิชาการ
ประชุมวิชาการสารเสพติดภาคเหนือครั้งที่ 1

13-14 สิงหาคม 2546

โรงแรมฮอติเดย์การ์เด้น จังหวัดเชียงใหม่

โดย

สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาคเหนือ
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ
ศูนย์วิชาการสารเสพติดภาคเหนือ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สารบัญ

	หน้า
โครงการประชุมวิชาการสารเสพติดภาคเหนือครั้งที่ 1	3
กำหนดการ	5
คำกล่าวรายงานโครงการประชุมวิชาการสารเสพติดภาคเหนือครั้งที่ 1	7
คำกล่าวเปิดโครงการประชุมวิชาการสารเสพติดภาคเหนือครั้งที่ 1	8
การสนับสนุนงานทางวิชาการของสำนักงาน ป.ป.ส.	9
บทคัดย่อ	12
โครงการการศึกษาเร่งด่วน สถานภาพอุปทาน-อุปสงค์ สารเสพติด 24 มีนาคม -4 เมษายน 2546	13
<i>นำเสนอโดย ผศ. สรिता ชีร์วัฒน์สกุล</i>	
<i>ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่</i>	
โครงการการถอดบทเรียนความสำเร็จของชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติดแบบครบวงจรและยั่งยืน	15
<i>นำเสนอโดย ดร. สิทธิรัฐ ประพุทธนิตสาร คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่</i>	
โครงการรูปแบบการป้องกันและแก้ไขสารเสพติดในสถานศึกษา	17
<i>นำเสนอโดย รศ. ดร. ต่าย เชียงฉี ดร. เจ็ดหล้า สุนทรวิภาต และ รศ. อุเทน ปัญญา</i>	
<i>คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่</i>	
วิจัยรุ่นกับยาเสพติด	20
<i>นำเสนอโดย คุณรัชณี ศรีอ่อนศรี</i>	
“เยาวชน & ยาบ้า: กลยุทธ์ในการลดความเสี่ยงจากการใช้ยาเสพติด”	22
<i>นำเสนอโดย ดามพวรรณ พิณสุวรรณ PSI Thailand</i>	
“โครงการการสร้างความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนด้านยาเสพติด ตำบลน้ำบ่อหลวง “	23
<i>นำเสนอโดย ไชยมงคล จันทร์ตา</i>	
<i>สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค”</i>	
การประเมินผลการดำเนินงานค่ายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	25
<i>นำเสนอโดย รศ. ดร. มานพ คณะโต</i>	
<i>ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น</i>	
ลักษณะทางกายภาพและปริมาณสารสำคัญในเม็ดยาบ้า	30
<i>นำเสนอโดย ผศ. ดร. สุรพล นธการกิจกุล คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่</i>	
การศึกษานำร่องแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุมของการให้คำปรึกษาอย่างสั้นแก่วัยรุ่นที่ติดเมธแอมเฟตามีน	32
<i>นำเสนอโดย รศ. ดร. มานิตย์ ศรีสุระภานนท์</i>	
<i>ภาควิชาจิตเวช คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่</i>	

การศึกษารูปแบบการเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดจากกลุ่มผู้ถูกจับกุมในความผิดคดีต่างๆ จังหวัดเชียงใหม่	33
นำเสนอโดย รศ.นพ.พงษ์รักษ์ ศรีบัณฑิตมงคล ภาควิชานิติเวช คณะแพทยศาสตร์	
บทคัดย่อนิทรรศการ	36
การรับรู้ทัศนคติต่อโรคเอดส์และการปฏิบัติตนเองให้พ้นจากการติดเชื้อในกลุ่มผู้ฉีดยาเสพติด	37
นำเสนอโดยกนกพร วิบูลย์ณัฐกุล ¹ , ทศนัย วงศ์จักร ¹ , วิภาดา ชีวะวัฒน์ ¹ , ผ่องพรรณ เสาร์เขียว ¹ , มนต์จันทร์ วิชาจารย์ ¹ , ชวัญชนก เตชะฟอง ² สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ¹ , ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดภาคเหนือ ²	

โครงการประชุมวิชาการสารเสพติดภาคเหนือ ครั้งที่ 1

หลักการและเหตุผล

ตามที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ร่วมกับสำนักงาน ป.ป.ส. ได้ทำบันทึกความร่วมมือทางวิชาการ ในวันที่ 23 สิงหาคม 2544 โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการ ในการสนับสนุนการป้องกัน และแก้ไขปัญหาสารเสพติดของประเทศ และ เพื่อสร้างเครือข่ายองค์กรวิชาการสารเสพติดในภาคเหนือ ศูนย์ วิชาการสารเสพติดภาคเหนือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ร่วมกับสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่และสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาคเหนือ จึงได้จัดโครงการประชุมวิชาการสารเสพติด ภาคเหนือ ครั้งที่ 1 ขึ้น เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนวิชาการ ประสบการณ์ ข้อมูล ในการวิจัยและการพัฒนาวิชาการ ด้านสารเสพติด และเผยแพร่โครงการและประสบการณ์แก้ไขปัญหายาเสพติด ที่สัมฤทธิ์ผล ให้กับนักวิชาการ หน่วยงานและสถาบันต่างในภาคเหนือ

วัตถุประสงค์

1. เผยแพร่โครงการและประสบการณ์แก้ไขปัญหายาเสพติด ที่สัมฤทธิ์ผล
2. เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนวิชาการ ประสบการณ์ ข้อมูล ในการวิจัยและการพัฒนาวิชาการด้านสารเสพติด
3. เพื่อสร้างเครือข่ายองค์กรวิชาการสารเสพติด

กลุ่มเป้าหมาย

นักวิชาการจากหน่วยงานและสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด

วิธีการดำเนินงาน

1. จัดประชุมเพื่อนำเสนอผลงานวิชาการด้านสารเสพติด
2. ระดมสมองเพื่อหาแนวทางพัฒนาเครือข่ายวิชาการสารเสพติดภาคเหนือ

ระยะเวลาดำเนินการ

2 วัน (13-14 เดือนสิงหาคม 2546)

สถานที่

โรงแรมฮอติเดย์การ์เด้น อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

งบประมาณ

ขอรับงบประมาณสนับสนุนจาก ป.ป.ส. จำนวน 300,000 บาท

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดการแลกเปลี่ยนวิชาการ ประสบการณ์ ข้อมูล ในการวิจัยและการพัฒนาวิชาการด้านสารเสพติด ระหว่างนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานด้านสารเสพติด
2. ได้แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายองค์กรวิชาการสารเสพติดภาคเหนือ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

1. ศูนย์วิชาการสารเสพติดภาคเหนือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาคเหนือ
3. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ

กำหนดการ

ประชุมวิชาการสารเสพติดภาคเหนือครั้งที่ 1

13-14 สิงหาคม 2546

ณ โรงแรมฮอเลียเตอร์เด้น อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

13 สิงหาคม 2546

- 08.30-08.45 น. ลงทะเบียน
- 08.45-09.00 น. พิธีเปิด
โดย ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 09.00-10.30 น. **สถานการณ์และการแก้ไขปัญหายาเสพติด**
โดย นายจรรยา สระมัจฉา ผู้อำนวยการส่วนอำนวยการบังคับใช้กฎหมาย
สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาคเหนือ
- 10.30-10.45 น. รับประทานอาหารว่าง
- 10.45-12.00 น. **ความต้องการการสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของ
ประเทศ**
โดย นายภิญโญ ทองชัย ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผน
สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
- 12.00-13.00 น. พักรับประทานอาหาร
- 13.00-13.30 น. **โครงการการศึกษาเร่งด่วน สถานภาพอุปทาน-อุปสงค์ สารเสพติด 24 มีนาคม -
4 เมษายน 2546**
นำเสนอโดย ผศ. สิริตา อีร์วัฒน์สกุล
ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 13.30-14.00 น. **โครงการการถอดบทเรียนความสำเร็จของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบ
ครบวงจรและยั่งยืน**
นำเสนอโดย ดร. สิทธิพันธุ์ ประพุทธินิติสาร คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 14.00-14.30 น. **โครงการรูปแบบการป้องกันและแก้ไขสารเสพติดในสถานศึกษา**
นำเสนอโดย รศ. ดร. ต่าย เชียงฉี ดร. เจ็ดหล้า สุนทรวิภาต และ ร. ศ. อุเทน ปัญญา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 14.30-14.45 น. พักรับประทานอาหารว่าง
- 14.45-15.15 น. **วัยรุ่นกับยาเสพติด**
นำเสนอโดย คุณรัชณี ศรีอ่อนศรี
- 15.15-15.45 น. **“เยาวชน&ยาบ้า: กลยุทธ์ในการลดความเสี่ยงจากการใช้ยาเสพติด”**
นำเสนอโดย ดามพวรรณ พิณใจสุวรรณ

- 15.45-16.15 น. “โครงการการสร้างความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนด้านยา
เสพติด ตำบลน้ำบ่อหลวง “
นำเสนอโดย ไชยมงคล จันทร์ตา
สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค”
- 16.15-16.45 น. สรุปและอภิปรายผลโดย ดร.สิทธิพันธุ์ ประพุทธนิตินสาร

14 สิงหาคม 2546

- 09.00-09.30 น. การประเมินผลการดำเนินงานค่ายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
นำเสนอโดย รศ.ดร.มานพ คณะโต
ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- 09.30-10.00 น. ลักษณะทางกายภาพและปริมาณสารสำคัญในเม็ดยาบ้า
นำเสนอโดย ผศ.ดร.สุรพล นธการกิจกุล
คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 10.00-13.30 น. การศึกษานำร่องแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุมของการให้คำปรึกษาอย่างสั้นแก่วัยรุ่นที่
ติดเมธแอมเฟตามีน
นำเสนอโดย รศ.ดร.มานิตย์ ศรีสุระภานนท์
ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 10.30-10.45 น. พักรับประทานอาหารว่าง
- 10.45-11.15 น. การศึกษารูปแบบการเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดจากกลุ่มผู้ถูกจับกุมในความผิดคดี
ต่าง ๆ จังหวัดเชียงใหม่
นำเสนอโดย รศ.นพ.พงษ์รักษ์ ศรีบัณฑิตมงคล
- 11.15-12.00 น. สรุปและอภิปรายโดย นพ.อภิรักษ์ อร่ามรัตน์
ปิดการสัมมนา
- 12.00-13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน

คำกล่าวรายงานพิธีเปิด

การประชุมวิชาการสารเสพติดภาคเหนือครั้งที่ 1

13 สิงหาคม 2546

ณ โรงแรมฮอเลียเดย์การ์เด้น จังหวัดเชียงใหม่

โดย นายแพทย์อภิรักษ์ อร่ามรัตน์

ผู้อำนวยการศูนย์วิชาการสารเสพติดภาคเหนือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เรียน ท่านรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผม นพ. อภิรักษ์ อร่ามรัตน์ ผู้อำนวยการศูนย์วิชาการสารเสพติดภาคเหนือและรองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขออนุญาตกล่าวรายงานชี้แจงรายละเอียดของการประชุมวิชาการในครั้งนี้ เนื่องจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้มีสัญญาความร่วมมือทางวิชาการ กับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2544 และได้ทำสัญญาร่วมกันในโครงการจัดตั้งศูนย์วิชาการสารเสพติดภาคเหนือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อเป็นกลไกทางวิชาการที่สำคัญในการเฝ้าระวังปัญหา พัฒนารูปแบบการแก้ไขและป้องกันปัญหา รวมทั้งพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเผยแพร่องค์ความรู้ที่ช่วยในการแก้ไขป้องกันปัญหา ในโอกาสที่โครงการจัดตั้งศูนย์วิชาการสารเสพติดภาคเหนือได้ดำเนินงานมาประมาณ 10 เดือน สำนักงาน ป.ป.ส. จึงได้สนับสนุนให้จัดการประชุมวิชาการสารเสพติดในภาคเหนือครั้งที่ 1 ขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีวิชาการในการเผยแพร่ข้อมูลและผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด ในพื้นที่ภาคเหนือ โดยใช้เวลา 2 วัน มีเนื้อหาด้านสถานการณ์ นโยบายแก้ไขปัญหายา และผลงานวิชาการสารเสพติดในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งทางห้องปฏิบัติการ สถานบำบัดรักษาฟื้นฟู สถานศึกษา และชุมชน โดยมีนักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ในภาคเหนือรวมทั้งนักวิชาการและผู้ปฏิบัติที่ทำงานแก้ไขป้องกันปัญหายาเสพติดใน 17 จังหวัด ภาคเหนือ เข้าร่วมการประชุมวิชาการครั้งนี้

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว ผมใคร่ขอเรียนเชิญท่านรองอธิการบดี เปิดการประชุมวิชาการในครั้งนี้

คำกล่าวเปิด

การประชุมวิชาการสารเสพติดภาคเหนือครั้งที่ 1

13 สิงหาคม 2546

ณ โรงแรมฮอเลียเดย์การ์เด้น จังหวัดเชียงใหม่

โดย ศ.ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผน ผู้บริหารของสำนักงาน ป.ป.ส. ผู้บริหารของศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดในจังหวัดภาคเหนือ ผู้อำนวยการศูนย์วิชาการสารเสพติดภาคเหนือ คณาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ นักวิชาการ นักวิจัย และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด

เป็นที่ทราบกันดีว่า ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญของพื้นที่ในภาคเหนือของประเทศไทยมายาวนาน และมีพัฒนาการของปัญหาขยายตัวจนเป็นที่ยอมรับว่า ปัญหาใหญ่มากจนไม่สามารถควบคุมได้โดยหน่วยงานใดเพียงหน่วยงานเดียวหรือสองหน่วย แต่ต้องการความร่วมมือจากทุกหน่วยงานรวมถึงความร่วมมือจากชุมชน ซึ่งรัฐบาลที่ผ่านมาได้พยายามปรับเปลี่ยนพัฒนานโยบายและแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อเอาชนะปัญหานี้ รัฐบาลปัจจุบันได้พัฒนาเพิ่มเติมนโยบายด้านวิจัยและประเมินผลขึ้น โดยหวังว่าจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขป้องกันปัญหา

การดำเนินการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาสารเสพติด เป็นงานที่ต้องการความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านวิชาการหลากหลายสาขา และจากสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ต่าง ๆ ของพื้นที่แต่ละแห่งแต่ละภูมิภาคที่อาจจะแตกต่างกันไปไม่เหมือนกัน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีปณิธานที่จะดำเนินการทางวิชาการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ท้องถิ่นและประเทศชาติโดยส่วนรวม นอกเหนือไปจากการผลิตบัณฑิตระดับต่าง ๆ ให้มีคุณภาพ ได้ดำเนินการทางวิชาการเพื่อร่วมแก้ไขปัญหายาเสพติดมาตลอด จึงเป็นเกียรติอย่างสูงที่ได้รับความไว้วางใจจากสำนักงาน ป.ป.ส. สนับสนุนให้ดำเนินการเป็นศูนย์กลางด้านวิชาการสารเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือ และเป็นเรื่องที่น่ายินดีที่ได้เกิดความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันต่าง ๆ ขึ้นภายใต้การสนับสนุนนี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความร่วมมือแรงร่วมใจกันของนักวิชาการในพื้นที่ภาคเหนือ เพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติด การประชุมวิชาการสารเสพติดภาคเหนือครั้งที่ 1 นี้ น่าจะสามารถสะท้อนให้เห็นผลของการทำงานร่วมกันดังกล่าว และช่วยให้ทุกฝ่ายได้ทบทวนประโยชน์ที่ได้รับ อันจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการให้กว้างขวางและมีคุณภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป ขอขอบคุณ สำนักงาน ป.ป.ส. แห่งชาติที่ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัด ร่วมสำนักงาน ป.ป.ส. ภาคเหนือที่เป็นเจ้าภาพในการจัดการประชุมครั้งนี้ ขอขอบคุณศูนย์วิชาการสารเสพติดภาคเหนือ และสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ร่วมกันจัดการประชุมครั้งนี้ ขอขอบคุณนักวิจัย นักวิชาการ ที่นำเสนองานในการประชุมนี้ และขอขอบคุณผู้เข้าร่วมการประชุมทุกท่านที่ทำให้การประชุมครั้งนี้เกิดประโยชน์ที่กว้างขวางออกไป

ผมขอเปิดการประชุมวิชาการสารเสพติดภาคเหนือครั้งที่ 1 ณ บัดนี้ และขอให้การประชุมดำเนินไปตามกำหนดการอย่างราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ทุกประการ ขอขอบคุณครับ

การสนับสนุนงานทางวิชาการของสำนักงาน ป.ป.ส.

โดยนายภิญโญ ทองชัย

ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผน

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

ปัญหาเสพติดในประเทศไทยมีความเป็นมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานตั้งแต่ปัญหาฝิ่นสมัยกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 5 ก็มีวิกฤติการณ์เกี่ยวกับการค้า และการติดฝิ่น ต่อมาเฮโรอีนเริ่มมีการแพร่ระบาดครั้งแรกภายหลังรัฐบาลได้ยกเลิกโรงฝิ่น เมื่อปี 2503 และเริ่มพบการสังเคราะห์เฮโรอีนขึ้นเมื่อมีการค้าและการเสพมากขึ้น ยาบ้าหรือสารกระตุ้นประสาทที่มีชื่อเรียกทางวิชาการว่า “เมทแอมเฟตามีนไฮโดรคลอไรด์” พบการลักลอบผลิตเมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา ซึ่งตัวยาบ้านี้เองเป็นยาเสพติดที่มีพัฒนาการผลิต การค้า การแพร่ระบาด การเสพและผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างรุนแรง และซับซ้อนอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน แต่อย่างไรก็ตามในระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมาเนี่ยยังมียาเสพติดที่แพร่ระบาดเฉพาะกลุ่ม เช่น เอ็กซ์ตาซี โคเคน เคตามีน อันมีกลุ่มการแพร่ระบาดในกลุ่มนักท่องเที่ยวสถานบันเทิงเวลากลางคืน หรือที่เรียกกันว่า “Club Drug” ซึ่งเป็นกลุ่มยาตัวใหม่ที่สำนักงาน ป.ป.ส. ให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ลักษณะปัญหาเสพติดมีการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงสถานภาพที่สลับซับซ้อนมากขึ้น ทั้งชนิด หรือประเภทของยาเสพติดที่มีการค้า การเสพ สาเหตุที่ค้า / เสพ / ติด วิธีการเสพ / เสพ ประเภทเดียว / เสพผสม ฯลฯ ที่ผ่านมาโดยจำเพาะเมื่อรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับปัญหาเสพติดให้เป็นปัญหาระดับชาติ มีการระดมการดำเนินงานมาตรการปราบปราม ป้องกัน แก้ไข เข้มแข็งไปแล้วหลายครั้ง ซึ่งกลับเป็นตัวกระตุ้นทำให้ปัญหาเสพติดมีการพัฒนาการเปลี่ยนรูปไปรวดเร็วยิ่งขึ้น สำนักงาน ป.ป.ส. ในฐานะหน่วยงานกลางที่ดูแลปัญหาเสพติดทั้งระบบ ไม่คาดหวังว่าจะสามารถกำจัดยาเสพติดให้หมดสิ้นลงไปได้ แต่หน้าที่จะสามารถควบคุมให้อยู่ในระดับที่สร้างผลเสียหายต่อชุมชน และสังคมโดยส่วนรวมน้อยที่สุด

ที่ผ่านมาองค์ความรู้ และปัญหาเสพติดที่เกี่ยวข้องได้มีนักวิชาการศึกษาไว้เป็นจำนวนมากไม่น้อย แต่ยิ่งขาดความสมบูรณ์อยู่มากโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม ผลกระทบ ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เป็นเฉพาะบางพื้นที่ อำเภอ จังหวัด ภาค หรือเหมือนกันในระดับประเทศ อันมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งมีการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาซึ่งประเด็นตรงนี้สำนักงาน ป.ป.ส. คาดหวังว่างานวิชาการ / วิจัย จะเข้ามามีส่วนสำคัญ คือการช่วยเหลือ สนับสนุน การดำเนินงานของรัฐบาล ทั้งด้านการตัดสินใจ การบริหารจัดการ ด้านนโยบาย แผนงาน รวมทั้งการแก้ไขปัญหเฉพาะเรื่องต่าง ๆ ทั้งนี้ความสำคัญ หรือคุณค่าของงานวิจัยจะใช้ประโยชน์ได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น หมายความว่าความรวดเร็ว และทันกาลสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ก่อนปัญหาจะเปลี่ยนรูปร่างตัวเอง ซึ่งนอกจากทันกาลแล้วงานที่สามารถพยากรณ์แนวโน้มที่อาจเกิดขึ้นก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเช่นเดียวกัน

จริงอยู่ที่ผลงานทางวิชาการอาจต้องใช้เวลา โดยเฉพาะการเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตามหลักทฤษฎี แต่จริง ๆ แล้วเรื่องยาเสพติดมันเป็นตลาดมืด เป็นตลาดที่มีการใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ นอก กฎหมาย ใช้ความรุนแรง สัญญาปากเปล่า ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ไม่มีการฟ้องร้อง มีแต่ตาต่อตา ฟัน ต่อฟันอย่างนี้จึงไม่มีใครที่จะสามารถประมาณกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้ เมื่อไม่ได้ก็ไม่สามารถจะ Sample ได้ ถ้า คิดจะทำงานยาเสพติดนี้มันก็ไม่ถูกวิชาการ 100 เปอร์เซ็นต์มาตั้งแต่ต้นแล้ว แต่ที่ต้องทำและสำนักงาน ป.ป.ส. เห็นความสำคัญ เพราะเป็นปัญหาสังคมที่ต้องอาศัยหลักเหตุ และผลมาอธิบาย อาจารย์สามารถร่วมมือกับข้าราชการที่เกี่ยวข้องหน่วยงานต่าง ๆ ได้ ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลให้เป็นหน่วยปฏิบัติ คัดเลือกตัวอย่าง เป็นงานเชิง คุณภาพเฉพาะจุดได้ ลักษณะการดำเนินงานเป็นแบบ Counter part ร่วมกันกับเครือข่ายประชาชน อำเภอ จังหวัด ศพส ทหาร ตำรวจ รวมทั้ง ป.ป.ส. ซึ่งนอกจากจะได้งานที่เข้าถึงข้อมูล รวดเร็ว แล้วยังจะเป็นการ ประหยัดงบประมาณไปด้วย

แนวทางการสนับสนุนงานทางวิชาการ

แนวนโยบายของท่าน ลปส. ที่จะให้การสนับสนุนงานทางวิชาการ คือ

1. งานที่มีผลงานช่วยสนับสนุนการตัดสินใจ หรือการบริหาร ในการแก้ไขปัญหาเสพติด งานประเภทนี้จะให้น้ำหนักการสนับสนุนเป็นอันดับแรก ให้มีความสำคัญในระดับเร่งด่วน ถ้างบประมาณไม่มี เพียงพอก็จะหาแหล่งทุนอื่น ๆ ช่วยเหลือเต็มที่ ลักษณะของงาน เช่น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงกระบวนการ ผลิต การค้าส่ง การค้าปลีก การค้าในระดับพื้นที่ ผู้เสพ ในพื้นที่..... มาตรการแก้ไขปัญหา แนวทางการบริหาร จัดการ การเฝ้าระวังปัญหา การควบคุมปัญหาต่าง ๆ บทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้อง เป็นต้น
2. งานวิชาการเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย หรือเป็นงานที่เรียกว่า “ Back up” สำนัก งาน ป.ป.ส. จะให้ความสำคัญรองลงมา เช่นการศึกษาการยกเลิก หรือ การกำหนดสารต่าง ๆ จากกฎหมายยา เสพติด หรือ การศึกษามาตรการคุมการแพร่ระบาดของยาเสพติดชนิดใหม่ ๆ
3. งานวิชาการเพื่อวิชาการ “ pure and apply science”คืองานวิจัยสร้างองค์ความรู้ต่าง ๆ งาน ประเภทนี้สำนักงาน ป.ป.ส. จะสนับสนุนประเภทของงานที่จะต้องนำไปใช้ได้จริง

เงื่อนไขในการสนับสนุน

1. **เรื่องเวลา** จะต้องเป็นงานที่รวดเร็ว สามารถตอบปัญหาได้ทันก่อนที่ปัญหาจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ไป
2. **สามารถนำงานวิชาการไปใช้ประโยชน์ได้จริง**
3. **ประหยัด** คือไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายเก็บข้อมูลเกินไป อาจเป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ
4. **ใช้เครือข่ายของรัฐที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ** เป็นผู้ช่วยนักวิจัยต่าง ๆ อันนี้จะสามารถลดค่าใช้จ่ายได้มาก

5.เป็นทีมงานร่วมระหว่างนักวิชาการกับหน่วยปฏิบัติ นักวิชาการสามารถเลือกหน่วยงานที่สามารถเข้าถึงข้อมูล โดยสำนักงาน ป.ป.ส. นอกจากจะสนับสนุนทางงบประมาณแล้ว ยังจะช่วยเหลือด้านการอำนวยความสะดวก การประสานงาน หรือแม้กระทั่งเป็นหน่วยร่วมปฏิบัติ เพื่อให้งานวิชาการสามารถมีผลงานได้ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

ในท้ายที่สุดนี้ สำนักงาน ป.ป.ส. ใคร่ขอขอบคุณที่มิชชันนารีจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่สนใจงานด้านยาเสพติด พร้อมทั้งจะเสียสละเวลาอันมีค่ามาทำงานวิจัยที่ยาก ๆ เช่นนี้ ปัญหายาเสพติดที่ภาคเหนือถือได้ว่ามีความรุนแรงและเป็นต้นตอของประเทศหลายอย่างมาก ตั้งแต่การปลูกฝิ่น การผลิตเฮโรอีน ยาบ้า ตามแนวชายแดน ภายนอกประเทศ การลักลอบนำเข้า การลำเลียง ยังมีชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ เกี่ยวข้องเป็นพวดยิ่งมาก ซึ่งงานวิชาการภาคเหนือนี้ถ้าประสบผลสำเร็จให้สำนักงาน ป.ป.ส. ใช้ในการดำเนินงานต่างๆ สุดท้ายแล้วความสงบสุขก็จะกลับมาที่ภาคของท่านเอง สำนักงาน ป.ป.ส. หวังว่าคงจะได้รับความร่วมมือจากที่มิชชันนารีภาคเหนือต่อไป

ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

บทคัดย่อ

การศึกษาเร่งด่วน สถานภาพอุปสงค์ – อุปทานสารเสพติด

24 มีนาคม – 4 เมษายน 2546 ภาคเหนือ

สริตา วีระวัฒน์สกุล¹ อภินันท์ อร่ามรัตน์² จิราพร สุวรรณธีรวงศ์¹
สมศรี ปัทมพันธุ์¹ กนิษฐา ไทยกกล้า³ และ ลำเนา เขียมสะอาด⁴

ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน¹ ภาควิชาเวชศาสตร์ครอบครัว² คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่³ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม จ. พิษณุโลก⁴

บทนำ : ปัญหาสารเสพติดสร้างความเสียหายอย่างรุนแรงต่อประเทศ การประกาศสงครามขึ้นแตกหักกับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์-เมษายน 2546 น่าจะส่งผลกระทบต่อระบบอุปสงค์และอุปทานได้มาก การศึกษาเร่งด่วนครั้งนี้ จึงเป็นการประเมินสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทั้งด้านพฤติกรรมผู้เสพ การแสวงหาสารเสพติดที่เชื่อมโยงกับระบบจำหน่ายปลีก รวมทั้งรับทราบถึงความคิดเห็นของประชากร กลุ่มเป้าหมายต่อการดำเนินงานแก้ไขปัญหา

วิธีการ: ศึกษาข้อมูลจากประชากรที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้เสพสารเสพติด ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลและค่ายบำบัด ระหว่าง วันที่ 24 มีนาคม-4 เมษายน 2546 ในพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ตาก และ พิษณุโลก รวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณตามแบบสอบถามโดยการสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกในตัวอย่างผู้เสพจำนวน 35 ราย ซึ่งเลือกมาจากกลุ่มเดียวกับผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย: กลุ่มประชากรตัวอย่างที่เข้าสู่กิจกรรมค่ายบำบัด เพศชาย ไม่รวมชาวไทยภูเขา รวม 504 คน มีประสบการณ์เคยใช้สารเสพติด 10 ชนิด ได้แก่ กระท่อม กัญชา ผีน เฮโรอีน สารระเหย ยาบ้า ยาอี ยาแก้ไอ ยานอนหลับ และยาแก้ปวดประสาท กลุ่มตัวอย่างเคยใช้ยาบ้ามากที่สุด (95.0%) รองลงมาเป็นกัญชา (26.1%) สารระเหย (13.7%) เฮโรอีน (10.2%) และผีน (5.8%) โดยมีประวัติเคยใช้สารฯเพียง 1 ชนิด(62.7%) มากสุด 5 ชนิด(0.8%)

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เสพ พบว่าลดลง จากเดือนมกราคมซึ่งมีผู้ยอมรับว่ายังเสพอยู่ 173 คน (34.3%) คงเหลือเพียง 71 คน(14.1%)ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นการลดลงจากการใช้ยาบ้าเพียงอย่างเดียว ในกลุ่มผู้ใช้สารฯ มากกว่า 1 ชนิด ประมาณ 2 ใน 3 เป็นผู้เสพเฮโรอีน ที่เหลือเป็นผู้ที่ใช้สารระเหยเป็นสารหลัก การใช้สารฯในกลุ่มนี้ลดลงเหลือ 1 ใน 3 เมื่อเทียบกับการใช้ในเดือนมกราคม โดยมีแนวโน้มว่าคนกลุ่มนี้ มีผู้หันไปใช้ กัญชา สารระเหย และยานอนหลับเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนชนิดสารฯ ดังกล่าว เป็นการเปลี่ยนไปมาระหว่างสารที่เคยใช้มาก่อน ไม่พบผู้เสพยาบ้าหันไปใช้สารระเหยรายใหม่ในช่วงเวลานี้ และมีสัญญาณบ่งถึงแนวโน้มการใช้สุราเพิ่มขึ้นในประชากรกลุ่มนี้

การเปลี่ยนแปลงการแสวงหา/แหล่งจำหน่าย ในกลุ่มที่รายงานว่ายังคงใช้สารเสพติดในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ เปรียบเทียบกับ เดือนมกราคม ในสารเสพติดประเภท กัญชา ผีน เฮโรอีน และยาบ้า พบว่า จำนวน

แหล่งซื้อ/แหล่งขายไม่เพิ่มขึ้น ราคาของสารเสพติดประเภท เฮโรอีน และกัญชา ราคาต่อหน่วยไม่เปลี่ยนแปลง ต่างกับราคาฝิ่นที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย เช่นเดียวกับราคายาบ้ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยราคาเพิ่มจากเดิมประมาณ 10-50 บาท ในกรณีเฮโรอีนมีการเปลี่ยนรูปแบบการบรรจุ ลดปริมาณ เพื่อลดความเสี่ยงต่อการถูกจับกุม กวหายากขึ้น มียาบ้าปลอมปะปนและคุณภาพแย่ง เกือบทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยต่อมาตรการของรัฐทั้งในแง่การปราบปรามและการบำบัดรักษา

สถานภาพอุปสงค์อุปทานที่เปลี่ยนแปลงไป สะท้อนถึงประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหา นำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหในอนาคต

โครงการการถอดบทเรียนความสำเร็จของชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด แบบครบวงจรและยั่งยืน

ดร.สิทธิณัฐ ประพุทธนิติสาร¹ รำไพพรรณ อภิชาติพงษ์ชัย² จันทศิริ วาหงษ์³
คณะสังคมศาสตร์¹ คณะเกษตรศาสตร์² คณะแพทยศาสตร์³ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โครงการวิจัยนี้ดำเนินการโดยศูนย์วิชาการสารเสพติด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเงื่อนไขและกระบวนการที่เกิดในชุมชน ที่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาสารเสพติดแบบครบวงจรและยั่งยืน และจัดทำคู่มือหรือแนวทางในการประยุกต์ใช้ในชุมชนชนบท โดยได้ทำการศึกษาที่บ้านบวกเตี้ย ต.โป่งแยงนอก อ.แมริม ที่เป็นชุมชนชาวม้ง และบ้านไร่ตง ตำบลขัวมุง อ.สารภี จ. เชียงใหม่ ที่เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ตามที่สำนักงานป.ป.ส. ได้คัดเลือกจากหลายชุมชนที่มีปัญหาด้านสารเสพติดมาก่อน และในปัจจุบันประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาสารเสพติดได้

กรอบแนวคิดในการศึกษาประกอบด้วย (1) การศึกษาสถานการณ์ปัญหาในอดีตถึงปัจจุบัน ในแง่ของบริบทชุมชน การผลิต/ขาย การเสพ และรักษาบำบัด (2) กลไกการแก้ไขปัญหาโดยแกนนำ กลุ่มองค์กรในชุมชน และกลไกสนับสนุนจากภายนอก (3) กระบวนการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไข ปรออบปราม บำบัดฟื้นฟู และสร้างภูมิคุ้มกันอย่างต่อเนื่อง ที่ดำเนินการโดยกลไกภายในและภายนอกชุมชน และผลที่เกิดขึ้นแต่ละขั้นตอนของการแก้ปัญหาโดยชุมชน

ผลการศึกษา

บ้านบวกเตี้ย : ในปี พ.ศ. 2540 – 2544 มีผู้ที่ติดยาเสพติดทั้งหมด 25 คน สถานการณ์เลวร้ายที่สุด มีการส่งผู้เข้ารับการรักษาบำบัดรักษา 11 คนส่วนใหญ่เลิกได้ การขายในชุมชนปัจจุบันไม่มี กลุ่มหรือองค์กรที่มีบทบาทในการช่วยแก้ไขปัญหาเสพติด ได้แก่สำนักงาน ป.ป.ส. อำเภอมแมริม สภอ. แมริม โครงการหลวง องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน คณะกรรมการหมู่บ้านบวกเตี้ย และเครือข่ายสิบสองหมู่บ้านด้านยาเสพติด การจัดการของชุมชน มีการออกกฎระเบียบของชุมชน การชักชวนให้บำบัด การช่วยเหลือให้กำลังใจหลังการบำบัด และการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมหลังการบำบัด

เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การแก้ไขปัญหาเสพติดโดยองค์กรชุมชนประสบความสำเร็จได้แก่

สถานการณ์ปัญหารุนแรงและกระทบกับทุกคน หน่วยงานใช้ยุทธศาสตร์ใช้ชุมชนเป็นฐานในการแก้ไข มีความร่วมมือระหว่าง หน่วยงานผสมหลายมาตรการ ผู้นำและกรรมการมีความเข้มแข็งและทำงานอย่างเต็มที่ มีผู้นำและกรรมการใช้จุดแข็งในชุมชน ใช้ความเป็นเครือข่ายช่วยเหลือครอบครัวคณะกรรมการและทุกครอบครัวให้

ความร่วมมือในการเฝ้าเวรยาม และปราบปราม มีกฎหมายที่ชาวบ้านที่ช่วยกันร่างขึ้นมาและปฏิบัติอย่างจริงจัง ตำรวจฝ่ายมวลชนได้เข้ามาช่วยเหลืออย่างจริงจัง และมีการช่วยด้านจิตใจและอาชีพ

หมู่บ้านไธสง : สถานการณ์ปัญหาปี 2530 – 2545 มีผู้เสียชีวิต สาธารณะและกัญชา 21 คนผู้ที่เข้าบำบัดรักษา 21 คนส่วนใหญ่ไม่กลับไปเสพอีก มีทั้งผู้เสพและผู้ค้า ผู้ค้ายาเสพติดคือยาบ้าในชุมชน 4 ราย ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการแก้ปัญหาได้แก่ กลุ่มแกนนำชุมชน กลุ่มองค์กรในชุมชน สถาบันในชุมชน (วัด/โรงเรียน) กลไกสนับสนุนนอกชุมชน หน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน เรียกว่าห้าประสาน

แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้แก่ การจัดเวทีประชาสังคมในหมู่บ้านเพื่อปรึกษาหารือวางแผนการทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ร่วมสร้างกลุ่มกลไกแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยเฉพาะให้เข้มแข็ง (ทีมเฉพาะกิจ) หาประสบการณ์เรียนรู้ในและนอกชุมชน ประสานความร่วมมือภายในชุมชนเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติด ใช้ทรัพยากรในหมู่บ้าน ทูตทางสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น ความเป็นเครือญาติ มีการส่งเสริมกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน เช่น การส่งเสริมกิจกรรมของเยาวชน และการอบรมกลุ่มชาวบ้าน/องค์กรชาวบ้านในหมู่บ้านและผู้ปกครองเด็ก

เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การแก้ปัญหายาเสพติดโดยองค์กรชุมชนประสบความสำเร็จได้แก่ มีผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเริ่มจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน หรือคนในชุมชนเอง ที่มีความเข้าใจ ใจกว้าง เริ่มแก้ไขปัญหายาในลักษณะของการเรียนรู้และเข้าใจชุมชนเป็นองค์รวม มีการส่งเสริมประชาสังคม จัดวางบทบาทที่เหมาะสมของ เจ้าหน้าที่รัฐ นักพัฒนา และชุมชน ภาครัฐหรือนักพัฒนาเอกชน ไม่มีการ “ชี้นำ” แต่สนับสนุนเชิงกระบวนการให้ชุมชนได้ดึงศักยภาพที่มีอยู่ เพื่อเรียนรู้ในการค้นหาสาเหตุ วางแผนป้องกันแก้ไขปัญหายา โดยใช้กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด จากการระดมความคิดในเวที ซึ่งต้องใช้เวลาและยืดหยุ่นตามสถานการณ์ มีกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะเวทีพูดคุย ประชุม เป็นเครื่องมือการสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายา ได้เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมได้นำศักยภาพที่มีอยู่ ช่วยระดมความคิดแก้ไขปัญหายา สร้างบรรยากาศที่ให้โอกาส ให้เกียรติ เคารพซึ่งกันและกัน มีการอาศัยใจของคนที่ยากแก้ไขปัญหายา เห็นร่วมกันว่าเป็นความเดือดร้อนจากการได้ประสบปัญหาด้วยตนเอง มีความผูกพันมีพันธสัญญาในการร่วมมือแก้ไขปัญหายาด้วยกัน มีการเชื่อมประสานทรัพยากรในชุมชนและนอกชุมชนให้เข้ามาแก้ไขปัญหายาได้อย่างสอดคล้อง ไม่เกิดความขัดแย้ง และมีการประเมิน ตรวจสอบ ปรับปรุง และขยายผลอย่างต่อเนื่อง

โครงการ รูปแบบการป้องกันและแก้ไขสารเสพติดในสถานศึกษา

ดร.ต่าย เชื้อยงฉี¹ ดร.เจ็ดหล้า สุรินทร์วิภาต² รศ.อุเทน ปัญญา³ และรศ.อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ที่มีกรรมกรรณรงคปัญหาสารเสพติดที่ได้ผล และหารูปแบบที่เหมาะสมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา โดยมีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

คัดเลือกโรงเรียนในระดับประถม มัธยม และอาชีวศึกษา ที่มีกรรมกรรณรงคป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ได้ผล ในจังหวัดจังหวัดเชียงใหม่ได้โรงเรียนบ้านหนองไคร้ ดอยสะเก็ดวิทยาคม น้ำบ่อหลวง และโรงเรียนศรีธรรมาพานิชการ จังหวัดเชียงใหม่ได้โรงเรียนชุมชนบ้านพอน บุญยวาท วิทยาลัย และโรงเรียนลำปางเทคโนโลยี และจังหวัดเชียงใหม่ได้โรงเรียนบ้านแม่ข้าวต้มท่าสุด สามัคคีวิทยาคม และโรงเรียนเทคนิคกาญจนา

การเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา โดยศึกษาจากเอกสาร สัมภาษณ์ สอบถาม สังเกต ทั้งจากภายในโรงเรียน และชุมชนที่ โรงเรียนตั้งอยู่ และการเก็บข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยและการหารูปแบบที่เหมาะสมในการป้องกันและแก้ไขสารเสพติดในสถานศึกษา โดยการจัดสนทนากลุ่มย่อยระดมสมองในแต่ละโรงเรียน ประกอบด้วยอาจารย์ในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนละประมาณ 10 คน รวมทั้งหมด 97 คน และจัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนและอาจารย์ 32 คน ผู้ปกครองนักเรียน 3 คน จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 6 คน ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ 1 คน สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด 3 คน กองบัญชาการตำรวจ 2 คน ศาลคดีเด็กและเยาวชนเชียงใหม่ 1 คน และเทศบาลองค์การบริหารส่วนตำบล 3 คน รวมเป็น 51 คน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการอ่าน จัดเป็นหมวดหมู่ สรุป และเขียนเป็นรายงานการวิจัย

ผลการวิจัยในภาพรวมสรุปได้ ดังนี้

1. การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

1.1 การวางแผน ส่วนใหญ่โรงเรียนมีคณะกรรมการ 2 ชุด คือ คณะกรรมการอำนวยการประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องใน ชุมชน มีหน้าที่วางแผน กำหนดนโยบาย ประชาสัมพันธ์ ประสานงาน กำกับ ติดตาม ประเมินผล และช่วยแก้ปัญหา และกรรมการดำเนินการประกอบด้วยฝ่ายแนะแนว อาจารย์ที่ปรึกษา ตัวแทนนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน กรรมการชุดนี้มีหน้าที่ประชุมปรึกษา เสนอโครงการ ดำเนินการตามโครงการ ประเมินผลโครงการ เสนอผลต่อกรรมการฝ่ายอำนวยการ ดำเนินงบประมาณส่วนใหญ่ใช้งบรายได้ของโรงเรียน จากมูลนิธิ และจากองค์กรต่างประเทศ

1.2 การดำเนินงาน การป้องกันโดยการให้ความรู้ เช่น สอดแทรกในการเรียนการสอน จัดนิทรรศการ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ ฝึกโดยใช้กระบวนการทักษะชีวิต สร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน บ้านและในชุมชน เช่น ออกเยี่ยมบ้านนักเรียน เชิญผู้ปกครองมาประชุมร่วมกันแก้ปัญหา การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดโดยใช้กีฬา ดนตรี ศิลปะ ลูกเสือเนตรนารี การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมในท้องถิ่น ปลูกฝังค่านิยม ตรวจสอบยาเสพติด การตรวจหอพัก การคัดกรองนักเรียนแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศนักเรียน สำหรับแก้ไขปัญหากลุ่มเสี่ยงหรือเสพ โดยใช้ เพื่อนเตือนเพื่อน เข้าวัดฟังธรรม เข้าค่ายคุณธรรม ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เชิญผู้ปกครองมาพบ ส่งเข้าบำบัดรักษา เป็นต้น

1.3 การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการมีการนิเทศ ติดตาม และช่วยแก้ปัญหา ฝ่ายดำเนินการมีการประเมินผลและรายงานผลมายังฝ่ายอำนวยการ

1.4 การนำเอาผลการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล มาปรับปรุงแก้ไข ฝ่ายดำเนินการได้เอาผลจากการประเมิน จากการตรวจสอบ การนิเทศจากฝ่ายอำนวยการมาปรับปรุง แก้ไขในส่วนที่ยังเป็นปัญหา ส่วนฝ่ายอำนวยการได้เอาผลจากการประเมินมาวางแผน และกำหนดเป็นนโยบาย ต่อไป

2. ผลการวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

2.1 จุดเด่น

1) โรงเรียนส่วนใหญ่มีคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดของโรงเรียน คณะกรรรมมี 2 ชุด คือ ฝ่ายอำนวยการมีหน้าที่วางแผน กำหนดนโยบาย ประสานงาน ตรวจสอบ และให้ความช่วยเหลือ ฝ่ายดำเนินการมีหน้าที่เสนอโครงการ ดำเนินการตามโครงการ ประเมินผล โครงการ และคณะกรรมการทั้งสองชุดประกอบด้วยบุคคลจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน

2) ฝ่ายดำเนินการมีโครงการ ดำเนินการตามโครงการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

3) มีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบจากฝ่ายอำนวยการ

4) มีการนำเอาผลการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลมาปรับปรุงแก้ไขในการทำงานต่อไป

2.2 จุดด้อย

1) ภายในชุมชนยังมีการจำหน่ายและเสพยาเสพติด

2) อยู่ใกล้แหล่งผลิตและเส้นทางลำเลียงยาเสพติด

3) ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน

4) สัดส่วนนักเรียนต่อครูไม่เหมาะสมดูแลได้ไม่ทั่วถึง

3. รูปแบบที่เหมาะสมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

3.1 การวางแผน ผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ กรรมการสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในชุมชน ควรร่วมกันในการวางแผน โดยกำหนดเป็นนโยบาย และวิธีดำเนินการ คณะกรรมการควรมี 2 ชุด คือ คณะกรรมการอำนวยการมีหน้าที่ วางแผน กำหนดนโยบาย ประชาสัมพันธ์ ประสานงาน กำกับ ติดตาม ประเมินผล และช่วยแก้ปัญหา และคณะกรรมการดำเนินการมีหน้าที่ เสนอโครงการ ดำเนินการตามโครงการ ประเมินผลโครงการ ด้านงบประมาณควรจัดเตรียมให้พร้อม อาจใช้งบรายได้ของโรงเรียน ขอจากหน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มูลนิธิ องค์การเอกชน เป็นต้น

3.2 การดำเนินงาน ควรมีการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลและคัดกรองนักเรียนออกเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มเสพ พร้อมทั้งจัดทำฐานข้อมูลนักเรียนให้สามารถเรียกออกมาดูได้ตลอดเวลา สำหรับกลุ่มปกติควรหาทางป้องกัน เช่น ให้ความรู้ อาจจะสอดแทรกเข้าไปในการเรียนการสอน ใช้กระบวนการทักษะชีวิต เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ ขอความร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชนมาช่วยกัน ป้องกัน สร้างค่านิยมในการต่อต้านยาเสพติดโดยใช้กีฬา ดนตรี ศิลปะ ลูกเสือเนตรนารี การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตรวจสอบเสพติด การตรวจหอพัก สำหรับกลุ่มเสี่ยง ขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง ให้คำปรึกษาแนะแนว ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ใช้เพื่อนเตือนเพื่อน เข้าวัดฟังธรรม เข้าค่าย คุณธรรม ติดตามพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด และกลุ่มเสพ เชิญผู้ปกครองมาพบ ส่งเข้าบำบัดรักษา เป็นต้น

3.3 การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล ฝ่ายดำเนินการควรมีการประเมินผลเป็นระยะ ๆ อย่างมีระบบ และคณะกรรมการฝ่ายอำนวยการควรมีการนิเทศ ติดตาม และช่วยเหลือฝ่ายดำเนินการแก้ปัญหา

3.4 การนำเอาผลการการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลมาปรับปรุงแก้ไข ฝ่ายดำเนินการควรได้เอาผลจากการประเมิน จากการตรวจสอบ การนิเทศจากฝ่ายอำนวยการมาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังเป็นปัญหา และฝ่ายอำนวยการควรได้เอาผลจากการประเมินมาวางแผน และกำหนดเป็นนโยบาย ต่อไป

วัยรุ่นกับยาเสพติด

รัชนี้ ศรีอ่อนศรี

กลุ่มวัยรุ่น WY เป็นกลุ่มวัยรุ่นที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการรณรงค์ลดพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ ได้แก่ พฤติกรรมเสี่ยงในการใช้ยาเสพติด พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ พฤติกรรมการเที่ยวกลางคืน โดยใช้หลัก 4 ล. คือ ลืม ลด ละ เลิก และเน้นการช่วยเหลือเพื่อนในการให้คำปรึกษาตัวต่อตัว และกิจกรรมเพื่อนสอนเพื่อน

ในการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มวัยรุ่น WY มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสถานการณ์ยาเสพติดกับโรคเอดส์ว่ามีความเชื่อมโยงกันอย่างไร มีปัจจัยเงื่อนไขอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสู่วงจรยาเสพติดและการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นในเมืองเชียงใหม่ ได้ทำการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มวัยรุ่นชายหญิง อายุ 13 – 20 ปี ตามกลุ่ม ต่าง ๆ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มย่อย การระดมความคิดโดยใช้ Ven Diagram เป็นเครื่องมือในการระดมความคิด เป็นต้น ซึ่งวัยรุ่นเหล่านี้หลังไหลเข้ามาเมืองใหญ่ มีโอกาสได้อาศัยอยู่ในหอพัก มีชีวิตที่อิสระสามารถคิดและตัดสินใจด้วยตัวเองได้ อย่างไรก็ตามอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและค่านิยมความทันสมัยของกลุ่มวัยรุ่นไม่ได้มีผลเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่อาศัยอยู่ตามหอพักเท่านั้น กลุ่มวัยรุ่นที่อาศัยอยู่กับครอบครัวในเมืองหรืออำเภอรอบนอกต่างก็ได้รับอิทธิพลและค่านิยมใหม่ๆ ที่นำไปสู่การมีภาวะวิกฤตปัญหาทางสังคมของกลุ่มวัยรุ่นในยุคปัจจุบันได้เช่นกัน

พฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางสังคมในกลุ่มเด็กวัยรุ่นปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่กล่าวถึงกันอย่างกว้างขวางคือ พฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ และพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด จากการทำงานของกลุ่มวัยรุ่น WY พบว่า พฤติกรรมทางเพศของกลุ่มวัยรุ่นชายหญิงส่วนหนึ่งมีผลสืบเนื่องมาจากค่านิยมในการเที่ยวกลางคืน ภายในแหล่งบันเทิงต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั่วเมือง เช่น ดิสโก้เธค ผับ บาร์ คาราโอเกะ ร้านขายเหล้า – เบียร์ ตามแหล่งต่าง ๆ ที่เป็นศูนย์รวมของกลุ่มวัยรุ่น นอกจากนี้ยังมีสถานที่ซึ่งกลุ่มวัยรุ่นสามารถไปรวมกลุ่มหรือนัดพบปะกันในช่วงกลางวันอีกด้วย ได้แก่ ร้านเกม ร้านอินเทอร์เน็ต หรือตามศูนย์การค้า เป็นต้น จากการทำงานของกลุ่มวัยรุ่น WY พบว่าในการพบปะของกลุ่มวัยรุ่นในสถานที่เหล่านี้ทั้งช่วงกลางวันและกลางคืนได้ก่อให้เกิดพฤติกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาย – หญิง หรือเกิดเครือข่ายกลุ่มเพื่อน ๆ ที่นำไปสู่การเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย

ปรากฏการณ์ปัญหาดังกล่าว ได้มีความพยายามของทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่พยายามรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหาทั้งในสถานศึกษา โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชน แต่พฤติกรรมดังกล่าวและผลกระทบที่เกิดขึ้นยังคงอยู่และมีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ การรณรงค์ให้ความรู้เรื่องการมี

เพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและอันตรายจากการใช้สารเสพติด แม้แต่การจัดระเบียบทางสังคมไม่ให้เกิดวัยรุ่นที่เยว
แหล่งบันเทิงเรีงมณั ต่าง ๆ เป็นได้เพียงการแก้ไขปัญหาคเฉพาะหน้า ยังไม่สามารถสร้างความตระหนักให้แก่
เด็กวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงได้ ส่วนการไม่เปิดโอกาสให้เด็กวัยรุ่นได้เที่ยว นั้น ยังคงมีพื้นที่อื่น ๆ ที่ไม่มีการควบคุมดูแล
เช่น พื้นที่หอพัก อพาร์ทเม้นท์ คอนโดมิเนียม แม้กระทั่งสวนสาธารณะ ซึ่งกลายเป็นแหล่งรองรับการรวมตัว
ของกลุ่มวัยรุ่นในเรื่องพฤติกรรมทางเพศ พฤติกรรมการใช้ยาเสพติด และเชื่อมโยงไปถึงพฤติกรรมความรุนแรง
การทะเลาะวิวาท ซึ่งมีผลต่อภาพพจน์ของจังหวัดและประเทศชาติอย่างต่อเนื่อง

เยาวชน & ยาเสพติด : กลยุทธ์ในการลดพฤติกรรมเสี่ยงจากการใช้สารเสพติด

ดามพวรรณ พิณสุวรรณ

PSI Thailand

ความนำ: ปัจจุบันมีข้อมูลบ่งชี้ว่าจำนวนผู้ติดเชื้อ HIV มีมากในกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดทั้งผู้ฉีดและผู้ไม่ฉีด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชน PSI เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่ดำเนินการในเรื่องการตลาดเพื่อสังคมในด้านสุขภาพ (Social Marketing for Health) จึงได้สร้างกลยุทธ์การตลาดเพื่อสังคมในการลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV ขึ้นในกลุ่มเยาวชนที่ใช้ยาเสพติดในภาคเหนือของประเทศไทย กิจกรรมดำเนินการอยู่ภายใต้ผลการดำเนินการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณในเรื่องปัจจัยเสี่ยงต่างๆในกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติด

วิธีการศึกษา: PSI ได้จัดทำการศึกษาทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณโดยใช้กลวิธีการสนทนากลุ่ม ในกลุ่มเยาวชนที่ใช้สารเสพติดและกลุ่มเสี่ยง เพื่อศึกษาในเรื่องความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อ HIV/AIDS รวมทั้งการเข้าถึงสื่อความรู้ต่างๆ นอกจากนี้ยังได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกในเรื่องพฤติกรรมทางเพศ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างของยาบ้าและพฤติกรรมทางเพศ โดยกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยจำนวน 2,400 คน เป็นเยาวชนที่เสี่ยง และ 400 คนที่เป็นผู้ใช้สารเสพติด

ผลการศึกษา: จากการทำการสนทนากลุ่มพบว่าในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดถึงแม้ว่าจะได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ HIV/AIDS เพียงพอแต่ยังมีพฤติกรรมการใช้ยาที่เสี่ยงต่อการรับเชื้อ HIV อยู่ นอกจากนี้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดยังไม่ครอบคลุมและพอเพียง และพวกเขายังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงสินค้าและบริการ รวมทั้งการช่วยเหลือจากสังคมและการมีส่วนร่วมในสังคม

สรุป: จากผลการวิจัยทำให้ PSI ได้ดำเนินกลยุทธ์เพื่อให้กลุ่มเยาวชนที่เป็นผู้ใช้สารเสพติด รวมทั้งกลุ่มเสี่ยงมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยได้มีโอกาสเข้าถึงการบริการและสินค้าที่เหมาะสม รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีสุขภาพที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน การลดพฤติกรรมเสี่ยงจากการใช้สารเสพติดในเรื่อง HIV/AIDS โดยการสร้าง Drop-in center ขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ชื่อ "Ozone: Options for life" หรือ "โอโซน ...โอกาสสำหรับชีวิต" และใช้กรอบแนวคิดที่สนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง โดยให้การสนับสนุนในเรื่องความรู้และข้อมูลข่าวสารต่างๆ การให้คำปรึกษาแนะนำ ความรู้ในเรื่องทักษะชีวิต การร่วมดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม การฝึกอาชีพ และการส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เหมาะสม ที่สำคัญกิจกรรมในโอโซนจะดำเนินการโดยใช้กระบวนการเพื่อนสอนเพื่อน โดยเน้นให้กลุ่มเป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ PSI ยังได้พัฒนาสินค้าที่ช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสี่ยงดังกล่าวด้วยถุงยางอนามัยวัน (ONE condom)

**“โครงการการสร้างความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาเด็ก
และเยาวชนด้านยาเสพติดตำบลน้ำบ่อหลวง”**

ไชยมงคล จันทร์ตา

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค”

โครงการการสร้างความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนด้านยาเสพติด ตำบลน้ำบ่อหลวง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหา ศักยภาพ และรูปแบบกระบวนการทำงานร่วมกันของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด 2) เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของแกนนำในชุมชนให้มีความรู้และทักษะในกระบวนการทำงานพัฒนาแบบมีส่วนร่วม 3) เพื่อพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในเด็กและเยาวชนร่วมกัน

วิธิดำเนินงาน: การดำเนินโครงการมีทั้งหมด 7 ขั้นตอน คือ 1) ประสานงานในพื้นที่ 2) ศึกษาบริบทชุมชน 3) สำรวจปัญหา สาเหตุ 4) ปฏิบัติตามแผน 5) ติดตามและประเมินผล 6) สรุปบทเรียนร่วมกับชุมชน 7) ผลักดันแผนสู่ระดับนโยบายและแผนปฏิบัติการของชุมชน โดยการดำเนินโครงการจะใช้วิธีการและเครื่องมือที่สำคัญ ดังนี้ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม Participatory Rural Appraisal (PRA)/ เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion (FGD) /การสัมภาษณ์เชิงลึก /กรณีศึกษา (Case Study) /การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม /การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่แผนที่ชุมชน แผนที่ร่างกาย /ต้นไม้ปัญหา/ กราฟชีวิต/ สังคมมิติ/ สื่อวีดิโอ เป็นต้น เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่หลากหลายและหน้าที่เชื่อถือ ดังนั้นทางนักวิจัยและทีมงานจึงใช้เครื่องมือและเทคนิคต่างๆ ให้ผสมผสานกันเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทชุมชนและกลุ่มเป้าหมาย

สรุป: จากการศึกษาสาเหตุของเด็กและเยาวชนที่ใช้สารเสพติดในพื้นที่ตำบลน้ำบ่อหลวง พบว่ามี 6 ประการ ดังนี้ 1) ปัญหาความอยากรู้อยากลองของเด็กและเยาวชน 2) ปัญหาการคบเพื่อนของเด็กและเยาวชน 3) ปัญหาเด็กและเยาวชนชอบเลียนแบบตามแฟชั่นและสร้างค่านิยมที่ผิดๆ เกี่ยวกับการใช้สารเสพติด 4) ปัญหาครอบครัวขาดความอบอุ่น พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก ปัญหาการสื่อสารในครอบครัว ฯลฯ 5) ปัญหาผู้ปกครองหรือผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีและไม่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในการใช้สารเสพติด /ค้าขายยาเสพติด 6) ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนเอื้อต่อการใช้สารเสพติดของเยาวชน โดยชุมชนเป็นแหล่งค้ายาเสพติด ลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าละเมาะ เป็นเส้นทางที่เหมาะสมแก่การหลบซ่อนและเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติด จากอำเภอใกล้เคียง เช่น อำเภอแม่วาง อำเภอหางดง ก่อนเข้าสู่ตัวเมืองเชียงใหม่

ผลของการวิจัย : สามารถจำแนกได้เป็น 8 ข้อ คือ 1) ชุมชนเกิดจิตสำนึกและความตระหนักต่อปัญหาเด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น 2) เกิดภาคีความร่วมมือของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 4) ชุมชนรับรู้ข้อมูลสถานการณ์ และเข้าใจปัญหา ยาเสพติดในชุมชนมาก

ยิ่งขึ้น 5) เกิดการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย 6) เกิดเครือข่ายหนุนช่วยในการทำงาน 7) สถานการณ์ปัญหาเสพติดในพื้นที่ลดลง 8) เกิดนโยบายรองรับสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนในชุมชน

สิ่งที่ค้นพบจากการทำวิจัย พบว่า 1) กระบวนการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม สามารถทำให้ผู้นำชุมชนและองค์กรชุมชนมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในทางที่ดี รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด 2) ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชนเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้การทำงานพัฒนาเด็กและเยาวชนประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว 3) การสร้างความสัมพันธ์ ความไว้วางใจและมีทัศนคติที่ดีกับกลุ่มเป้าหมายที่ใช้สารเสพติด ทำให้ทราบข้อมูลเชิงลึก และกลุ่มเป้าหมายมีการเปิดเผยตัวเองมากขึ้น 4) การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมในการนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ทำให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกและความตระหนักได้

การประเมินผลการดำเนินงานค่ายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

มานพ คณะโต

ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปัญหายาเสพติดได้คุกคามและกระทบต่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติโดยแพร่กระจายไปถึงระดับหมู่บ้านชุมชนซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมและแพร่กระจายเข้าไปในกลุ่มนักเรียนนักศึกษาและเยาวชนซึ่งเป็นพลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคต การแก้ไขปัญหานี้จึงต้องอาศัยทั้งการป้องกัน ปรามปราม และบำบัดรักษา

การจัดฝึกอบรมในลักษณะค่ายเป็นรูปแบบหนึ่งที่ยังดำเนินการกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งมีระยะเวลาของการจัดค่ายแตกต่างกันออกไปตามวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายที่มีทั้งเป้าประสงค์ในการป้องกันและบำบัดรักษา โครงการประเมินผลการดำเนินงานค่ายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณประกอบกัน แบ่งออกเป็น 2 ระยะ รายงานนี้เป็นผลการประเมินผลในระยะที่ 1 ที่มุ่งศึกษาความเหมาะสมของหลักสูตรต่อแนวโน้มความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของแต่ละค่ายและศึกษากระบวนการจัดค่ายต่าง ๆ ตามบริบทที่แตกต่างกัน โดยในระยะที่ 1 นี้ ได้ทำการศึกษาค่ายต่าง ๆ รวม 39 แห่ง ใน 20 จังหวัด ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย 6,397 คน แยกออกเป็น กลุ่มแกนนำด้านยาเสพติด 5 ค่าย จำนวน 501 คน กลุ่มที่มีโอกาสเกี่ยวข้องกับยาเสพติด (Potential Demand) 13 ค่าย จำนวน 4,231 คน และ กลุ่มผู้เสพ 21 ค่าย จำนวน 1,665 คน ซึ่งผลการศึกษาในค่ายแต่ละประเภทสรุปได้ดังนี้

ค่ายเพื่อนรักเพื่อน กำหนดให้โรงเรียนมัธยมศึกษาคัดเลือกเยาวชนที่มีลักษณะผู้นำให้มาเข้าค่ายเป็นเวลา 7 วัน และให้กลับไปดำเนินการจัดตั้งกลุ่มปฏิเสภการใช้สารเสพติดในโรงเรียนในอัตราส่วน 1 ต่อ 10 คน การฝึกอบรมในค่ายต่างๆที่ได้การประเมินผลจำนวน 5 ค่าย นั้น ได้ใช้เวลาดำเนินกิจกรรมทั้งสิ้น 80:30-92:30 ชั่วโมง ไม่แตกต่างกันจากหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดโครงสร้างไว้ 92:30 ชั่วโมง โดยเน้นหนักไปที่กิจกรรมกิจกรรมพิเศษ กิจกรรมวิชาการ และกิจกรรมนันทนาการ เทคนิควิธีการอบรมที่วิทยากรควรปรับปรุงมากที่สุดคือ กิจกรรมสำรวจ D.A.R.E โรงเรียนและครูให้ความสำคัญกับโครงการน้อยมาก ในการอบรมทุกภูมิภาค เนื้อหาในส่วนที่จะทำให้ให้นักเรียนเหล่านี้มีความเป็นผู้นำมีอยู่เพียงร้อยละ 2.7-3.2 เนื้อหาที่จะทำให้ให้นักเรียนเหล่านี้ประสบความสำเร็จในการไปสามารถจัดตั้งเครือข่ายได้มีอยู่เพียงร้อยละ 1.1-2.2 สำหรับความรู้ด้านยาเสพติดซึ่งเป็นหัวใจหลักของค่ายเพื่อนรักเพื่อนมีอยู่เพียงร้อยละ 6.5-7.6 การจัดหลักสูตรข้างต้นน่าจะประเมินได้ว่าองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การเตรียมความพร้อมให้นักเรียนเหล่านั้นกลับไปจัดกิจกรรมสร้างแนวต้านปฏิเสภการใช้สารเสพติด และการจัดตั้งเครือข่ายในโรงเรียนมีสัดส่วนน้อยเกินไป ในขณะที่สัดส่วนของกิจกรรมนันทนาการ ทักษะศึกษาและกิจกรรมพิเศษน่าจะพิจารณาลดลงได้บ้าง ค่ายเพื่อนรักเพื่อนเป็นค่ายที่มุ่งเน้นการสร้างผู้นำในกลุ่มเยาวชน ซึ่งควรได้รับการสนับสนุนให้มีการดำเนินการต่อไป หากแต่เนื้อหาในปัจจุบันมีความ

หลากหลายและไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างเข้มข้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ควรพิจารณาปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตร

ค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในโครงการกองทัพธรรมกองทัพไทยร่วมต้านภัยยาเสพติด ในการดำเนินงานค่ายใช้เวลา 3 วัน ค่ายที่ได้ทำการประเมินผลทั้งหมด 12 ค่าย ในการดำเนินกิจกรรมค่ายละ 28-29:30 ชั่วโมง ไม่แตกต่างไปจากหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดไว้ 29:30 ชั่วโมง โดยเนื้อหาเน้นหนักไปที่ วิชาพระพุทธศาสนา ปฏิกัมมคุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาตนเอง ภัยชีวิต นันทนาการ และอื่น ๆ เทคนิค/วิธีดำเนินการอบรมโดยรวมโดยรวมพบว่าดีมาก ครูและพี่เลี้ยงเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนซึ่งเป็นกลไกสำคัญของค่ายนี้องค์ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดมีสัดส่วนค่อนข้างน้อยเกินไป น่าจะพิจารณาดัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีได้กำหนดไว้ลงได้บ้าง แม้ว่าโดยเนื้อหาตามโครงสร้างของหลักสูตร จะไม่ได้ระบุไว้ชัดเจนถึงการจำแนกกลุ่มเสี่ยง/กลุ่มผู้เข้าเสพติดออกจากเยาวชนทั่วไปก็ตาม แต่การดำเนินการในแต่ละค่ายวิทยากรได้ใช้ความสามารถกดดันให้เยาวชนกลุ่มเสี่ยง/กลุ่มผู้เข้าเสพติดมารับสารภาพได้ ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ของการแยกกลุ่มเสี่ยงจึงขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะตัวของวิทยากรเป็นสำคัญ เยาวชนที่ออกมารับสารภาพจากค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต จะถูกคัดกรองโดยผู้เกี่ยวข้องและส่งเข้ารับการอบรมในค่ายฟื้นฟูจิตใจผู้ติดสารเสพติด เป็นระยะเวลา 15 วัน การประเมินผล 1 ค่าย มีผู้เข้ารับการอบรม 180 คน เป็นผู้ที่มิได้ลักษณะใกล้เคียงกับผู้ติดยาเพียงร้อยละ 11.1 ใช้ยาเสพติดเป็นครั้งคราวร้อยละ 33.3 ผู้เคยลองใช้บางครั้งในชีวิตร้อยละ 50 และผู้ที่มีปัจจัยเสี่ยงอื่น ๆ ร้อยละ 5.6 นอกจากนี้เยาวชนบางคนไม่ได้มาเข้าค่ายด้วยความสมัครใจ ค่ายนี้ได้ใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมค่ายทั้งสิ้น จำนวน 117:30 ชั่วโมง โดยเน้นหนักไปที่กลุ่มวิชาการระบอบการถอนพิษยา การฝึกอบรมวินัย กายจิตสังคมนาบัติ ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ศิลปกรรมและจริยธรรม และกิจกรรมเสริมจากการประเมินพบว่า กลุ่มวิชาความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของค่ายมีการดำเนินการน้อยมาก ในขณะที่ กิจกรรมเสริมกลับมีมากกว่าที่กำหนดไว้ บรรยากาศของการฝึกอบรมพบว่าผู้เข้ารับการอบรมตอบสนองต่อกิจกรรมต่าง ๆ ในระหว่างการอบรมค่อนข้างน้อย กิจกรรมที่ตอบสนองน้อยที่สุดคือ การอบสมุนไพรโดยสรุป ค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต 3 วัน เป็นหลักสูตรที่ดีมาก ควรส่งเสริมให้มีการดำเนินการต่อไป แต่ควรต้องเสริมความรู้ความสามารถและทักษะของวิทยากร และพยายามหลีกเลี่ยงการเข้าค่ายซ้ำของเยาวชนกลุ่มเสี่ยงอันจะทำให้คุณค่าของศิลปกรรมจริยธรรมด้อยค่าลงไป ในขณะที่ค่ายฟื้นฟูจิตใจ 15 วัน ต้องปรับปรุงระบบการคัดกรองอย่างมาก รวมทั้งควรพิจารณาปรับปรุงวัตถุประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตรด้วย

ค่ายเยาวชนต้นกล้า เป็นค่ายบำบัดฟื้นฟูเยาวชนผู้เข้าเสพติด และเสริมสร้างศักยภาพของครอบครัวเยาวชนผู้เข้าเสพติดให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยโรงพยาบาลธัญญารักษ์ เป็นแกนกลางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเป็นเวลา 9 วัน จากการประเมินผลใน 4 ค่าย พบว่าใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมทั้งสิ้น 84-88 ชั่วโมง นับว่าใกล้เคียงกับหลักสูตรแกนกลางกำหนดโครงสร้างไว้ 88 ชั่วโมง โดยเน้นหนักไปที่กลุ่มวิชาพิษภัยของยาเสพติดและการบำบัดรักษา กลุ่มวิชาการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ กลุ่มวิชาการทำหน้าที่ของครอบครัว กลุ่มวิชาเสริมสร้างความถนัดในตนเอง กลุ่มวิชาหน้าที่พลเมืองไทย และอื่น ๆ ที่ไม่ได้กำหนดไว้ในกิจกรรมของหลักสูตร น่าสังเกตว่าเวลาที่ใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ มีมากถึงร้อยละ 42-47 กลุ่มเป้าหมายมีผู้ที่สมัครใจเข้ารับการอบรมเพียงร้อยละ 40-50 เท่านั้น นอกนั้นถูกบังคับจากทางโรงเรียน/ชุมชน บางส่วนไม่ใช่เยาวชนผู้ติดยาแต่เป็นเพียงเยาวชนกลุ่มเสี่ยง บางค่ายมีความพยายามที่จะทำให้เยาวชนอยู่รับการอบรมครบ 9

วัน ทำให้ต้องปรับเนื้อหาวิชาอันทำให้แนวโน้มการบรรลุวัตถุประสงค์ลดลง แต่บางค่ายเข้มงวดและสอนตามตรงตามคู่มือทุกกิจกรรมเยาวชนเป็นอย่างดี บางค่ายมีอัตราเยาวชนเข้ารับการอบรมไม่ตลอดมากที่สุดถึงร้อยละ 33.3 เทคนิค/วิธีการในการฝึกอบรมตามที่กำหนดในคู่มือค่อนข้างเป็นทางการและวิชาการมากไป ซึ่งเต็มไปด้วยใบงาน มีความเหมาะสมระหว่างเนื้อหากับการใช้ใบงานร้อยละ 45-55 แม้ว่าค่ายต้นกล้าจะถูกสร้างมาจากโรงพยาบาลธัญญารักษ์ แต่เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ และพิจารณาสภาพการติดยาของเยาวชนที่เข้ารับการอบรมแล้ว อาจมีความเป็นไปได้น้อยในการที่จะทำให้เยาวชนเหล่านั้นเลิกติดยา

ค่ายก้าวใหม่ เป็นค่ายยาเสพติดสำหรับผู้ถูกคุมความประพฤติและครอบครัว โดยกำหนดให้มีการฝึกอบรม 7 วัน ผู้ถูกคุมความประพฤติมีอยู่ร้อยละ 70 เท่านั้นที่สมัครใจมาเข้าอบรม และอยู่รับการอบรมจนจบหลักสูตร จากการประเมินผล 1 ค่าย ได้ใช้เวลาดำเนินกิจกรรมทั้งสิ้น 64 ชั่วโมง น้อยกว่าที่หลักสูตรแกนกลางกำหนดโครงสร้างไว้ 72 ชั่วโมง โดยเน้นหนักไปที่กลุ่มวิชาพัฒนาตนเอง กลุ่มวิชาความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและการป้องกันกรกลับไปเสพซ้ำ กลุ่มวิชากิจกรรมอาสา และกลุ่มกิจกรรมเสริม ค่ายก้าวใหม่ใช้วิทยากรหลักและวิทยากรพี่เลี้ยง 12 คน วิทยากรทั้งหมดเคยผ่านการเป็นวิทยากรจากค่ายเกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดมาแล้วทั้งสิ้น จากการประเมินพบว่าวิทยากรมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและกิจกรรมนั้นมีอยู่ถึงร้อยละ 65-85 เทคนิค/วิธีการในการฝึกอบรมในภาพรวมดีมาก ระยะเวลาในแต่ละกิจกรรมมีความเหมาะสมร้อยละ 80 บรรยายภาคของการฝึกอบรมพบว่าผู้เข้ารับการอบรมตอบสนองต่อกิจกรรมต่าง ๆ ในระหว่างการอบรมเป็นอย่างดีในทุก ๆ กิจกรรม จากหลักสูตร ประเมินได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดวิธีการป้องกันการกลับไปเสพซ้ำ รวมทั้งบทบาทของครอบครัว มีจำนวนชั่วโมงไม่พอเพียง

โครงการค่ายพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นความร่วมมือระหว่างสำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส. ร่วมกับค่ายฝึกอบรมพิเศษกองทัพกในภูมิภาคต่าง ๆ รวม 5 แห่ง ในการฝึกอบรมเยาวชนที่ได้ทำการประเมินผล 2 ค่าย คือ ค่ายฝึกการรบพิเศษน้ำพุอง จัดหลักสูตร 5 วัน และค่ายฝึกการรบพิเศษประตู่ผา จัดหลักสูตร 15 วัน (หลักสูตรแกนกลางโครงสร้างกำหนดไว้ 15 วัน) ใช้เวลาดำเนินกิจกรรมทั้งสิ้น 42 และ 167 ชั่วโมง โดยเน้นเนื้อหาไปที่ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การฝึกระเบียบวินัยประจำวัน การปลูกจิตสำนึกเพื่อสร้างความตระหนักในโทษพิษภัยของยาเสพติด กลุ่มให้คำปรึกษา กิจกรรมฝึกทักษะการกล้าตัดสินใจ กิจกรรมเผชิญหน้ากับสถานการณ์สมมติและการดำเนินงานเป็นกลุ่มเพื่อวางแผนแก้ไข และกิจกรรมอื่น ๆ เป็นที่น่าสังเกตว่า กิจกรรมเสริมทักษะสร้างความเป็นผู้นำ กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ และกิจกรรมการวางแผนเป้าหมายในชีวิต มีเฉพาะค่ายประตู่ผา นอกจากนั้นมีกิจกรรม 2 กิจกรรมที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่ไม่ได้มีการดำเนินการ ใน 2 ค่ายที่ได้ประเมินผล คือ กิจกรรมฝึกความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมส่วนรวมและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และกิจกรรมการประเมินผล จากการประเมินผลพบว่าวิทยากรมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและกิจกรรมนั้นมีอยู่ร้อยละ 60-80 เทคนิค/วิธีการในการฝึกอบรมมีความเหมาะสม บรรยายภาคของการฝึกอบรมพบว่าผู้เข้ารับการอบรมตอบสนองต่อกิจกรรมต่างในระหว่างการอบรมค่อนข้างดี ที่สำคัญได้มีการเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายจากเยาวชนที่มีปัญหายาเสพติดในสถานศึกษามาเป็นเยาวชนจากสถานพินิจ แนวทางในกรอบแนวคิดของโครงการค่ายพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหายาเสพติด มีลักษณะคล้ายกับรูปแบบการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนา (Research and Development) ซึ่งน่าจะมีการดำเนินการในระดับของการศึกษาวิจัยเฉพาะแห่ง ไม่ใช่การปฏิบัติเป็นงานประจำ

ค่ายวิวัฒน์พลเมืองหรือที่เรียกว่า “โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง” เป็นค่ายฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งได้กำหนดแนวทางในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ค่ายวิวัฒน์พลเมืองแบบสมัครใจ รับสมัครผู้ติดยาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้า จากบุคคลทั่วไปเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเป็นระยะเวลา 45 วัน หลักสูตรในค่ายวิวัฒน์พลเมืองแบบสมัครใจเน้นเนื้อหา 5 วิชาหลัก และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งในแต่ละค่ายที่ศึกษาจำนวน 9 ค่าย มีการให้ทำหน้าที่กับเนื้อหาวิชาที่แตกต่างกันไป ประกอบด้วยวิชาทหารเบื้องต้น วิชาอุดมการณ์ประชาธิปไตย วิชาสุขภาพอนามัย วิชาศีลธรรมและจริยธรรม การฝึกวิชาชีพและกิจกรรมเสริมหลักสูตร เทคนิค/วิธีการฝึกอบรมโดยรวมมีความเหมาะสม กลุ่มเป้าหมายเป็นบุคคลทั่วไปทั้งชายและหญิง ที่มีอายุระหว่าง 15–35 ปี ที่ติดยาเสพติดและมีความสมัครใจที่จะเข้ารับการบำบัดรักษา (เฉพาะค่ายฝึกการรบพิเศษปากช่องเป็นหญิงจำนวน 15 คน) ซึ่งสมัครไว้ที่ส่วนกลางแล้วกระจายออกให้ค่ายต่าง ๆ รับผิดชอบดำเนินการ (ค่ายศูนย์ฝึกทหารใหม่ กองทัพเรือเป็นทหารเกณฑ์ใหม่ที่ตรวจพบว่าใช้ยาเสพติดและสมัครใจเข้ารับการบำบัด ส่วนค่ายเทวาพิทักษ์ กองทัพเรือ รับสมัครบุคคลที่จะเข้ารับการบำบัดโดยการให้สมัครเองที่ค่าย และขอความร่วมมือกับผู้นำชุมชนเพื่อคัดเลือกคนในพื้นที่เพื่อมาเข้าค่าย) ระยะเวลาในการจัดค่าย 45 วัน น่าจะเป็นระยะเวลาที่เหมาะสม เนื่องจากผู้เข้ารับการบำบัดคือกลุ่มผู้ติดยาผู้ที่เข้ารับการบำบัดส่วนหนึ่งต้องการบำบัด บางส่วนต้องการพักผ่อน และบางส่วนที่ไม่เต็มใจจะมาเข้ารับการบำบัด (ถูกบังคับจากผู้ปกครองและชุมชน) คิดเป็นร้อยละ 33.3-100 ปัญหาการพยายามหลบหนีของผู้เข้ารับการบำบัดในแต่ละค่าย สูงสุดคิดเป็นร้อยละ 17 ของผู้เข้าค่ายและมีผู้ที่สามารถหนีไปได้สูงสุดร้อยละ 5 ของผู้เข้าค่าย นอกจากนั้นยังมีปัญหาการจำหน่ายผู้เข้ารับการบำบัดออกนอกค่าย เนื่องจากผู้สมัครไม่ได้ติดยาแต่ติดเฮโรอีน ซึ่งต้องการการบำบัดที่ซับซ้อนกว่า สูงสุดร้อยละ 5 ของผู้รับการอบรมในแต่ละค่าย แม้ว่าโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองจะนำเอาทรัพยากรของทหารมาช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติดในด้านการบำบัด ซึ่งต้องดำเนินการต่อไป แต่จากวัตถุประสงค์ 5 ข้อ ของค่ายวิวัฒน์พลเมืองแบบสมัครใจ กิจกรรมที่สอนเกี่ยวกับการเลิกใช้ยาเสพติดและปฏิเสธการกลับไปเสพซ้ำมีน้อยเช่นเดียวกับเนื้อหาการอบรมที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม อุดมการณ์ บุคลิกภาพ ความเป็นผู้มีระเบียบวินัยให้มีภาวะทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคมที่เข้มแข็งพร้อมที่จะกลับไปใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข ซึ่งควรพิจารณาปรับปรุง

ค่ายวิวัฒน์พลเมืองแบบบังคับเป็นการนำผู้ต้องขังติดยาเสพติด โดยผ่านการคัดเลือกจากกรมราชทัณฑ์ เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยกองทัพบกสนับสนุนสถานที่และวิทยากร ในการฝึกอบรมในค่ายวิวัฒน์พลเมือง 80 วัน ในภูมิภาคต่าง ๆ นั้น (ประมาณ 640 ชั่วโมง) การศึกษากิจกรรมใน 4 ค่าย พบว่าแต่ละค่ายได้ใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมการอบรมทั้งสิ้น 450–1,035 ชั่วโมง โดยภาคได้ใช้เวลาในการอบรมนานที่สุด ซึ่งในแต่ละค่ายมีการกำหนดชั่วโมงในแต่ละหน่วยและกิจกรรมต่าง ๆ แตกต่างไปในแต่ละพื้นที่ โดยเน้นหนักไปที่กลุ่มวิชาหลัก เช่นเดียวกับค่ายวิวัฒน์พลเมืองแบบสมัครใจ เทคนิค/วิธีการในการฝึกอบรมโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี บรรยากาศของการฝึกอบรมพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมตอบสนองต่อกิจกรรมต่างในระหว่างการอบรมเป็นอย่างดี เนื่องจากมีความเป็นอยู่ที่สุขสบายกว่าอยู่ที่กรมราชทัณฑ์ อย่างไรก็ดี แม้ว่าวัตถุประสงค์หลักของค่ายวิวัฒน์พลเมืองแบบบังคับจะมุ่งเน้นการแบ่งเบาภาระจากกรมราชทัณฑ์ แต่เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวทางการเลิกยาเสพติดแล้ว แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ามีการกำหนดเวลาไว้สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การบำบัดยาเสพติดโดยตรง ร้อยละ 42.0 ในการจัดค่ายซึ่งกำหนดให้ผู้ต้องขังเป็นนักเรียนวิวัฒน์พลเมืองเข้ารับการอบรมเป็นเวลา 90 วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายคือเป็นกลุ่มเสพติด โดยผู้ที่เข้ารับการอบรมมียินดีในการมาเข้า

อบรมแม้ว่าจะเรียกว่าเป็นแบบบังคับก็ตาม เนื่องจากว่าหลังวันจบจากค่ายวิวัฒน์พลเมืองออกไปก็สามารถที่จะกลับไปอยู่บ้านได้ โดยไม่ต้องกลับไปที่กรมราชทัณฑ์ก็ จึงค่อนข้างที่จะตั้งใจในทุกๆ กิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 85-95 โรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองสำหรับนักโทษนี้ช่วยแบ่งเบาภาระจากกรมราชทัณฑ์ได้มากและรัฐบาลก็มโนบายที่จะขยายผลไปยังนักโทษกลุ่มอื่น ๆ อย่างไรก็ตามก็คิดว่าวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ของค่ายวิวัฒน์พลเมืองข้างต้น เนื้อหาการอบรมที่เอื้อต่อการบรรลุวัตถุประสงค์เพื่อสนองนโยบายรัฐบาลฯ ไม่ชัดเจนที่จะตัดวงจรผู้เสพออกจากผู้ค้า ซึ่งอาจพิจารณาปรับปรุงเนื้อหาให้ตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อนี้มากยิ่งขึ้น

แม้ว่าค่ายต่าง ๆ ที่ได้ทำการประเมินผล จะได้มีการดำเนินการคิดวิเคราะห์หลักสูตรและกำหนดกลุ่มวิชาที่จำเป็นต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติด แต่ก็ยังพบว่าบางค่ายเนื้อหานั้นยังมีส่วนที่เอื้อให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ยาก ซึ่งควรพิจารณาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

เมื่อนำภาพของค่ายเหล่านั้นมาต่อกัน จะเห็นว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนนั้นยังไม่สมบูรณ์ครบถ้วน ในการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนด้วยรูปแบบการจัดค่าย ให้สามารถครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นระบบนั้นมีประเด็นที่ควรพิจารณาที่สำคัญอยู่ 4 ประเด็นคือ ตัวสารเสพติดปัจจัยที่เกี่ยวข้องและปัจจัยเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดโดยเฉพาะยาบ้า และขั้นตอนในการดำเนินงานให้มีการเลิกยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เมื่อพิจารณาสิ่งต่าง ๆ 4 ประการข้างต้นแล้วเห็นได้ว่า กระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเยาวชนอย่างครบวงจรจะต้องเริ่มดำเนินการคัดแยกกลุ่มเป้าหมายเพื่อดำเนินการให้เหมาะสมโดยอาจแยกได้เป็น 8 ลักษณะ ดังนี้

กลุ่มเยาวชนทั่วไป ควรใช้เวลาเพียง 1 วัน

กลุ่มที่มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้อง ใช้เวลาเพียง 3 วัน

กลุ่มแกนนำเยาวชน ควรได้มีการเน้นหนักไปที่การสร้างความเป็นผู้นำ ควรได้มีการดำเนินการไปพร้อมกันด้วย น่าจะมีระยะเวลา 7- 10 วัน

กลุ่มหลงเสพ ในที่นี้ครอบคลุมถึงกลุ่มที่มีข้อบ่งชี้ว่าเป็นกลุ่มจำเพาะว่ามีความเสี่ยงสูง ควรใช้เวลา 7 วัน

กลุ่มใช้ยาต่อเนื่อง เป็นกลุ่มที่มีการใช้ยาเสพติดเป็นครั้งคราวและมีการใช้ยาปริมาณน้อยแต่มีการใช้ยาเสพติดภายใต้เงื่อนไขที่เป็นตัวกระตุ้น โดยมีการใช้เป็นครั้งคราว ควรใช้หลักสูตร 15 วัน

กลุ่มติดยา ได้แก่กลุ่มที่รู้ตัวว่าขาดยาเสพติดไม่ได้ ควรใช้หลักสูตร 45 วัน

กลุ่มเสพซ้ำ ได้แก่กลุ่มที่รู้เคยบำบัดมาแล้วแต่ไม่ได้ผล กลับไปเสพอีก กลุ่มนี้ควรใช้หลักสูตร 90 วัน

กลุ่มที่มีปัญหาอื่นร่วมด้วย ได้แก่กลุ่มที่มีปัญหาอื่นร่วมด้วย อาทิ เช่น ผู้ชาย หรือมีคดีอื่น ๆ ฯลฯ กลุ่มนี้ควรใช้หลักสูตร 180 วัน

การจำแนกกลุ่มเป้าหมายและจัดค่ายเฉพาะกลุ่มเป้าหมายตามข้อเสนอข้างต้นได้เสนอแนะอยู่ภายใต้ข้อค้นพบทางวิชาการ โดยเฉพาะการบำบัดรักษา ซึ่งมีข้อสรุปชัดเจนจากงานวิชาการยาเสพติดทั้งในและต่างประเทศ ข้อสรุปทางวิชาการนี้ได้ช่วยชี้แนะแนวทางในการกำหนดรายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินงานค่ายและเมื่อนำมาพิจารณา ร่วมกับการจำแนกสถานการณ์การใช้ยาเสพติด จะทำให้การดำเนินงานค่ายต่าง ๆ มีประ

สิทธิภาพประสิทธิผลยิ่งขึ้น ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ควรต้องพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดของชาติบรรลุผล

ลักษณะทางกายภาพและปริมาณสารสำคัญในเม็ดยาบ้า

พิลาศลักษณ์ ศรีสวัสดิ์¹ พ.ต.อ.อิทธิพล กิจสุวรรณ² ประภัสสร ทิพย์รัตน์¹ ผศ.ดร.สุรพล นธการกิจกุล³
ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์เชียงใหม่ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข¹
กำกับกรวิทยาการเขต 7 ลำปาง² คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่³

ปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้าเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างร้ายแรง ยาบ้าถูกนำมาใช้เพื่อกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง เพื่อสามารถทำงานได้นานขึ้น ผลเสียที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดอุบัติเหตุต่างๆบนท้องถนน รวมทั้งการก่ออาชญากรรมต่างๆ เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง ผู้ลักลอบผลิตยาบ้าจึงพยายามเปลี่ยนแปลงลักษณะรูปแบบ สี สัญลักษณ์บนเม็ดยา รวมทั้งสารออกฤทธิ์ในเม็ดยาเพื่อหลีกเลี่ยงการจับกุม รวมทั้งมีการผสมสารอื่นเพื่อหวังผลเสริมฤทธิ์หรือเพื่อสนองความต้องการของผู้เสพ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มการแพร่ระบาดของยาบ้าในเขตภาคเหนือตอนบน รวมทั้งศึกษาเส้นทางการเดินทางการค้าลำเลียงยาบ้า โดยศึกษา ลักษณะทางกายภาพ เช่น สี สัญลักษณ์บนเม็ดยา ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ความหนา น้ำหนัก ความแข็งของเม็ดยา รวมทั้งตรวจวิเคราะห์ชนิดและปริมาณสารสำคัญในเม็ดยาที่จับกุมได้ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2545 ถึงกุมภาพันธ์ 2546 ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ น่าน และตาก จากการศึกษาพบว่ายาบ้าที่จับได้จำนวน 703 ตัวอย่าง เป็นยาบ้าที่จับได้ในเดือนธันวาคม 2545 มากที่สุดคือ 252 ตัวอย่าง รองลงมาคือที่จับได้ในเดือนพฤศจิกายน 2545, มกราคม 2546, กุมภาพันธ์ 2546 และตุลาคม 2545 จำนวน 178, 154, 79 และ 40 ตัวอย่างตามลำดับ หากศึกษาตามพื้นที่ที่จับกุมพบว่ายาบ้าที่จับได้ในเขตจังหวัดเชียงใหม่มีมากที่สุด 360 ตัวอย่าง รองลงมาคือที่จังหวัดตาก, เชียงราย, ลำพูน, ลำปาง, พะเยา, แพร่, น่าน และแม่ฮ่องสอน จำนวน 118, 59, 38, 32, 30, 29, 19, 18 ตัวอย่างตามลำดับ นอกจากนี้ยาบ้าสีส้มรหัส 063 เป็นสีที่พบมากที่สุด สีส้มรหัส 063, 060 และ 070 เป็นสีที่พบระบาดในทุกจังหวัด เม็ดยาที่พิมพ์สัญลักษณ์ WY มีมากที่สุดรองลงมาคือ wY, wy, Wy, R, OK, 888 และ P/99 ตามลำดับ ยาบ้าที่จับได้ที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดตากส่วนใหญ่มีสัญลักษณ์ wY ที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง แพร่ พะเยา น่านและแม่ฮ่องสอนพบสัญลักษณ์ WY มากที่สุด ที่ลำพูนพบสัญลักษณ์ wy และ wY มากที่สุด จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีการแพร่ระบาดของยาบ้าสีและสัญลักษณ์ต่างๆหลากหลายที่สุดคือ 19 สีและ 7 แบบสัญลักษณ์ ในด้านลักษณะทางกายภาพพบว่าขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเฉลี่ยของเม็ดยาคือ 6.06 ± 0.07 มิลลิเมตร ความหนาครึ่งกลาง 3.03 ± 0.21 มิลลิเมตร ความหนาขอบเม็ดยา 2.28 ± 0.19 มิลลิเมตร น้ำหนักเม็ดยา 0.094 ± 0.005 กรัม ความแข็ง 10.1 ± 2.3 กิโลกรัม ในด้านปริมาณสารเคมีพบปริมาณเมทาแอมเฟตามีนเฉลี่ย 24.4 ± 30.9 มิลลิกรัม % และปริมาณแควเฟอีนเฉลี่ย 65.8 ± 51.2 มิลลิกรัม % นอกจากนี้ ยังพบแอมเฟตามีน อีฟตรีน อีโอฟิลิน และฟีนานซีตินผสมในยาบ้าบางตัวอย่าง หากศึกษาถึงลักษณะทางกายภาพโดยรวมของเม็ดยาบ้า พบว่ายาบ้าที่จับกุม

ได้ในเขตภาคเหนือตอนบนมีลักษณะตรงกัน แสดงว่ายาบ้าที่กระจายในเขตพื้นที่ภาคเหนือนี้มีเครือข่ายที่เชื่อมโยงกัน โดยพบว่ายาบ้าที่ถูกลำเลียงเข้ามาทางจังหวัดเชียงใหม่และตากส่วนใหญ่จะมีสัญลักษณ์ WY เป็นส่วนใหญ่ ส่วนยาบ้าที่เข้ามาทางจังหวัดเชียงราย, น่านหรือแม่ฮ่องสอนจะมีสัญลักษณ์ WY เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังพบว่ามียาบ้าที่จับได้ที่จังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายมีลักษณะทางกายภาพและทางเคมีที่ตรงกัน ซึ่งแสดงว่าอาจมีแหล่งผลิตเดียวกันหรือมีความเชื่อมโยงกันระหว่างยาบ้าที่จับได้จากสองจังหวัดนี้ การศึกษาครั้งนี้ได้นำเสนอภาพเครือข่ายเส้นทางการกระจายของยาบ้าโดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากลักษณะทางกายภาพและเคมีของยาบ้าด้วย

**การศึกษานำร่องแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุมของการให้คำปรึกษาอย่างสั้น
แก่วัยรุ่นที่ติดเมธแอมเฟตามีน**

มานิต ศรีสุวรรณนท์, พ.บ. สังวรณ์ สมบัติใหม่, สส.ม. อีรวัฒน์ บริพันธ์กุล, วท.ม.

ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วัตถุประสงค์: เป้าหมายของการศึกษา คือ การประมาณการประโยชน์ในระยะสั้น (BI) (8 สัปดาห์) ของการให้คำปรึกษาอย่างสั้นแก่วัยรุ่นที่ติดเมธแอมเฟตามีน

วิธีการ: ผู้เข้าร่วมวิจัยถูกสุ่มให้ได้รับ BI นาน 20 นาทีเป็นจำนวน 2 ครั้ง หรือได้รับความรู้เกี่ยวกับเมธแอมเฟตามีน (PE) นาน 15 นาทีเป็นจำนวน 1 ครั้ง

ผลลัพธ์: ผลลัพธ์ปฐมภูมิที่สนใจ คือ การลดลงของจำนวนวัน (ต่อสัปดาห์) ที่ใช้เมธแอมเฟตามีนและจำนวนเม็ดของเมธแอมเฟตามีน (ต่อวันที่ใช้ยา) ผลลัพธ์ทุติยภูมิประกอบด้วยจำนวนผู้เข้าร่วมวิจัยที่มีผลการทดสอบปัสสาวะเป็นบวก, จำนวนผู้ที่กลับไปใช้เมธแอมเฟตามีน และระยะเวลาที่สามารถหยุดใช้ยา ผลลัพธ์ทั้งหมดถูกประเมินก่อนรักษา (สัปดาห์ที่ 0), สัปดาห์ที่ 4 และสัปดาห์ที่ 8 (สิ้นสุดการศึกษา) ผลลัพธ์ทั้งหมดถูกวิเคราะห์ในลักษณะของ intention-to-treat. **ผลการศึกษา:** ผู้เข้าร่วมวิจัยทั้งหมดเท่ากับ 48 ราย (24 รายสำหรับ BI และ 24 รายสำหรับ PE) ที่ 4 สัปดาห์ ผู้เข้าร่วมวิจัย 12 รายออกจากการวิจัย (7 รายสำหรับ BI และ 5 รายสำหรับ PE) ความถี่และปริมาณการใช้เมธแอมเฟตามีนลดลงอย่างมีนัยสำคัญในทั้งสองกลุ่ม ที่ 8 สัปดาห์ ผู้เข้าร่วมวิจัยในกลุ่ม BI มีจำนวนวันที่ใช้เมธแอมเฟตามีนน้อยกว่าผู้เข้าร่วมวิจัยในกลุ่ม PE อย่างมีนัยสำคัญ ($t = 2, df = 34, p = 0.04$).

สรุป: BI ดูเหมือนว่าจะมีประโยชน์เล็กน้อยในระยะสั้นสำหรับวัยรุ่นที่ติดเมธแอมเฟตามีน การให้คำปรึกษานี้อาจลดจำนวนวันที่ใช้เมธแอมเฟตามีนได้ การให้คำปรึกษานี้ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมในขนาดตัวอย่างที่ใหญ่ขึ้นและศึกษานานขึ้นเพื่อยืนยันผลการศึกษานี้

**การศึกษาการเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดจากกลุ่มผู้ถูกจับกุม
ในความผิดคดีต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่
Arrestee Drug Abuse Monitoring (ADAM) in Chiang Mai city**

*รศ. นายแพทย์ พงษ์รักษ์ ศรีบัณฑิตมงคล¹, นายแพทย์ อภินันท์ อร่ามรัตน์¹,
นางศุภรัตน์ ธรรมพิทักษ์¹, นางสาวจันทร์ศิริ วาหงษ์,
นางสาว กนิษฐา ไทยกกล้า² และพันตำรวจเอก สุเทพ เดชรักษา³
คณะแพทยศาสตร์¹ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ² มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
กองบังคับการตำรวจภูธร จังหวัดเชียงใหม่³*

ในการแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของสารเสพติดนั้น ระบบข้อมูลและการเฝ้าระวังนับว่าเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่ง เนื่องจากจะช่วยให้การติดตามสถานการณ์และแนวโน้มการใช้สารเสพติดของสังคมนั้นๆ แล้วยังใช้ในการเฝ้าระวังการนำสารเสพติดตัวใหม่ๆ เข้ามาใช้ ระบบการเฝ้าระวังวิธีหนึ่งที่มีความไวในการติดตามสถานการณ์และมีการพัฒนาใช้ในหลายประเทศ คือ ระบบการเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในผู้ถูกจับกุมความผิดคดีต่างๆ (ADAM) โดยอาศัยหลักการทางระบาดวิทยาในการสุ่มตัวอย่างผู้ถูกจับกุมที่มายังสถานีตำรวจ ร่วมกับการสัมภาษณ์และการตรวจยืนยันการใช้สารเสพติดในปัสสาวะ การพัฒนาระบบ ADAM ขึ้นในแต่ละประเทศสามารถพัฒนาไปสู่การสร้างเครือข่าย ADAM ระหว่างประเทศ (International ADAM) เพื่อติดตามความเคลื่อนไหวของการใช้สารเสพติดในระดับนานาชาติได้

ในประเทศไทย ยังไม่มีการพัฒนาระบบ ADAM อย่างจริงจัง กลุ่มวิจัยจึงได้ทดลองพัฒนาระบบ ADAM ขึ้นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ของ International ADAM ที่ปรับเป็นภาษาไทยและให้เข้ากับสภาพของสังคมไทย ทำการศึกษาในผู้ถูกจับกุมที่สถานีตำรวจ 4 แห่ง ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ในช่วงเดือนกันยายน - ตุลาคม 2545 หลังจากสัมภาษณ์ผู้ถูกจับกุมแล้ว ขออนุญาตเก็บปัสสาวะนำมาแยกภาควิชานิติเวชศาสตร์ เพื่อตรวจหาสารเสพติดคือสารเมทแอมเฟตามีน สารเฮโรอีน-มอร์ฟิน สารกัญชา สารโคเคน และสารกลุ่มกล่อมประสาท ผลการศึกษาพบว่า ในผู้ถูกจับกุมในคดีต่างๆ จำนวน 200 ราย ยอมรับว่าได้ใช้สารเสพติดตัวใดตัวหนึ่งหรือมากกว่าในช่วง 3 วันที่ผ่านมา จำนวน 68 ราย คิดเป็นร้อยละ 34 ของกลุ่มตัวอย่าง ขณะที่ผลการตรวจปัสสาวะจากผู้ถูกจับกุมในกลุ่มนี้ ตรวจพบสารเสพติดตัวใดตัวหนึ่งดังกล่าวข้างต้นหรือมากกว่า จำนวน 87 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.7 สารเสพติดที่ตรวจพบในปัสสาวะมากที่สุดคือ สารเมทแอมเฟตามีน พบถึงร้อยละ 41 ของกลุ่มที่ศึกษา รองลงมาคือ ยากล่อมประสาท พบร้อยละ 5.5 กัญชา พบร้อยละ 2.5 และ

เฮโรอีน-มอร์ฟีน พบร้อยละ 2 เมื่อแยกตามประเภทของคดีที่ถูกจับกุมกับผลการตรวจพบสารเสพติด ปรากฏว่า ร้อยละ 80.23 ของผู้ที่ถูกจับกุมในคดีสารเสพติด ตรวจพบสารเสพติดตัวใดตัวหนึ่งหรือมากกว่า โดยร้อยละ 74.4 เป็นสารกลุ่มเมทแอมเฟตามีน ส่วนผู้ที่ถูกจับกุมในคดีอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวกับคดีสารเสพติดนั้น พบว่าร้อยละ 17.5 ตรวจพบสารเสพติดตัวใดตัวหนึ่งหรือมากกว่า โดยร้อยละ 15.8 พบสารเมทแอมเฟตามีน จากการศึกษาข้างต้น พบว่าหากนำโครงการ ADAM เข้ามาใช้ในการเฝ้าระวัง ก็ได้รับความร่วมมือจากตำรวจ และผู้ถูกจับกุมได้ดี โดยเฉพาะเมื่อใช้การศึกษาแบบบริบทและไม่ต้องให้เซ็นชื่อในใบยินยอมเข้าร่วมในการศึกษา

*** การวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาคณะแพทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*

บทคัดย่อ
นิทรรศการ

การรับรู้ทัศนคติต่อโรคเอดส์และการปฏิบัติตนเอง ให้พ้นจากการติดเชื้อในกลุ่มผู้ฉีดยาเสพติด

*กนกพร วิบูลย์ณัฐกุล¹, ทศนัย วงศ์จักร¹, วิภาดา ชิวะวัฒน์¹,
ผ่องพรรณ เสาร์เขียว¹, มนต์จันทร์ วิชาจารย์¹, ขวัญชนก เตชะพอง²*

¹สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ²ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดภาคเหนือ

ความเป็นมา: ปัจจุบันผู้ฉีดยาเสพติด เป็นกลุ่มบุคคลที่มีอัตราการติดเชื้อโรคเอดส์สูงกลุ่มหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งสาเหตุสำคัญคือ การใช้เข็มและกระบอกฉีดยาร่วมกัน ประกอบกับการเสพยาเสพติดเป็นสิ่งผิดกฎหมาย จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ฉีดไม่พกพาอุปกรณ์ในการฉีดติดตัวเพราะกลัวถูกจับ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการรับรู้และทัศนคติต่อโรคเอดส์และการปฏิบัติในการใช้ยาของผู้ฉีดยาเสพติด

วิธีการศึกษา: การศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา พฤติกรรมหลังจากการได้รับการอบรมเพื่อลดความเสี่ยงของการติดเชื้อ เอช ไอ วี ในกลุ่มผู้ฉีดยาเสพติดเข้าเส้น โดยทำการคัดเลือกผู้ที่มีประวัติเคยฉีดเฮโรอินเข้าเส้นใน 1 ปีที่ผ่านมา อายุ 18 ปีขึ้นไป อยู่ระหว่างการรักษาหรือเคยเข้ามารับการรักษาที่ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 60 ราย ตั้งแต่เดือนธันวาคม 45 ถึง เมษายน 46โดยการสัมภาษณ์ ข้อมูลทั่วไป การรับรู้โอกาสเสี่ยง การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกัน การรับรู้แรงจูงใจของการป้องกัน การปฏิบัติในการใช้เข็มและกระบอกฉีดยา

ผลการศึกษา: พบอาสาสมัครมีอายุอยู่ในช่วง 26-40 ปี 48.3% แต่งงานมีครอบครัว 36.1% มีอาชีพประจำ 53.3% ไม่ได้เรียนหนังสือ 35.0 % มีการฉีดยาเสพติดครั้งแรกโดยเฉลี่ยเมื่ออายุ 24 ปี มีการรับรู้ที่ถูกต้องในเรื่องโอกาสเสี่ยงในการใช้เข็มและกระบอกฉีดยาร่วมกับผู้อื่นว่า ถึงแม้จะเป็นบางครั้งก็มีโอกาสติดเชื้อโรคเอดส์ได้ 59/60(98.3%) มีการรับรู้ที่ไม่เห็นด้วยในเรื่องประโยชน์ของการป้องกันว่าเมื่อร่างกายต้องการยาเสพติดและไม่มีเข็ม/กระบอกฉีดยาของตนเอง เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ร่วมกับบุคคลอื่น 26/60 (43.3%) การรับรู้แรงจูงใจของการป้องกันที่ไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า “ตายเพราะเอดส์ดีกว่าตายเพราะอดยาเสพติด” 50/60(83.3%) ส่วนในการปฏิบัติในเรื่องการใช้เข็มและกระบอกฉีดยา มีการใช้ร่วมกับผู้อื่น 21/60 (35.0%) เมื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้โอกาสเสี่ยง การรับรู้แรงจูงใจของการป้องกัน ไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ < .01

สรุป: การรับรู้และทัศนคติต่อโรคเอดส์ในกลุ่มผู้ฉีดยาเสพติดอยู่ในระดับที่ดี แต่ไม่มีแรงจูงใจในการป้องกัน เนื่องจากขาดความตระหนัก ขาดความรู้ ดังนั้นควรมีการเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เข้าถึงกลุ่มผู้ฉีดยา

เสพติดให้มากขึ้น อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและจริงจังต่อไป เพื่อเป็นประโยชน์ในการหารูปแบบในการให้สิ่งแทรกแซงที่เหมาะสมที่เป็นสิ่งที่ผู้ช้ยาเสพติดชนิดฉีดต้องการ